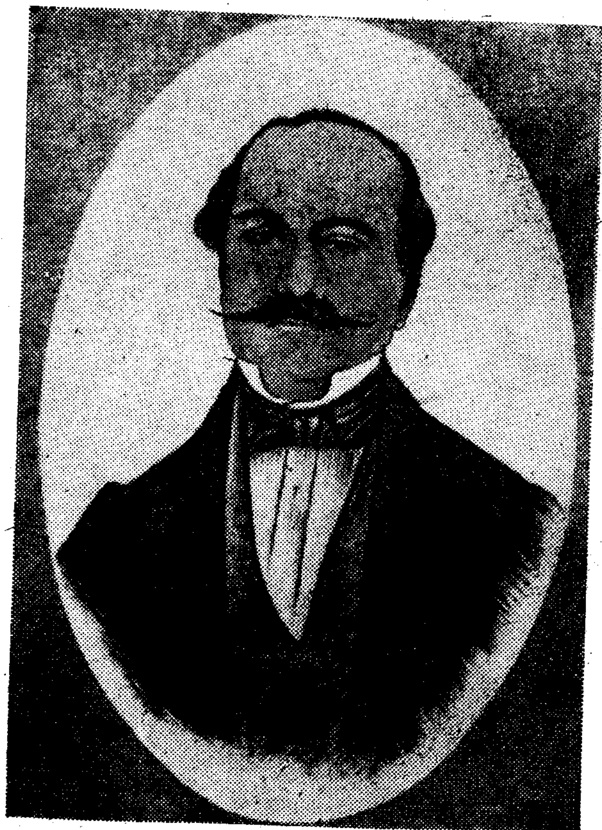
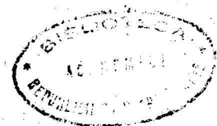

AL. DONICI

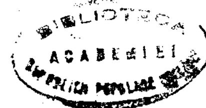
FABULE

Ediție îngrijită, note și prefață de
CORNELIA MOSORA

EDITURA TINERETULUI

În ediția de față reproducem textele edițiilor: A. Donici, *Fabule*, Iași, 1842 (Cartea I și Cartea a II-a); A. Pușkin: *Țiganii*, tălmăcită din limba rosienească de Alexandru Donici, București, 1837; Antioh Cantemir: *Satire și alte poetice compuneri*, traduse din rusește de A. Donici și C. Negruzzi. Iași, 1844; pentru fabulele reproduse din periodice dăm indicația bibliografică la pagina respectivă.

PREFAȚĂ

Fabulistul moldovean Alexandru Donici, primul dintre cei patru feciori ai clucerului Dimitrie Donici, s-a născut în anul 1806. La vîrsta de doisprezece ani este trimis la Petersburg, într-un institut de educație particular. După ce capătă aici cunoștințele elementare, este înscris la liceul militar din același oraș. În școală s-a dovedit a fi un elev silitor, cu multă dragoste pentru limba și literatura rusă. În scurtă vreme, izbutește să cunoască atît de bine limba rusă, încît în 1821, cînd izbucnește mișcarea eteriștilor, mișcare de eliberare națională a grecilor de sub dominația otomană, privită cu simpatie de cercurile progresiste din Rusia, tînărul urmărește cu interes evenimentele în ziarele rusești ale epocii.

Dintre toate disciplinele vădește însă o atracție deosebită pentru literatură, așa cum confirmă și o însemnare făcută de profesorul de limba și literatura rusă pe marginea unei teme (analiza unei fabule): „Acesta este nu numai rezultatul unei munci serioase, dar și a unui talent vădit."

Între anii 1821—1823, Alexandru Donici se află cu familia la Chișinău unde se refugiaseră mulți boieri moldoveni. Printre refugiații din Moldova se mai aflau împreună cu familiile lor și poeții Costache Conachi, Costache Negruzzi, Beldiman și alții.

Cu acest prilej, Alexandru Donici se împrietenește cu Costache Negruzzi. Cam de aceeași vîrstă — Costache Negruzzi era cu doi ani mai tînăr

decît Donici — cei doi prieteni se simt uniți prin aceleași idei înnoitoare de care sînt animați, prin aceeași admirație pentru literatura rusă și, mai ales, pentru marele poet Alexandru Pușkin, care va da glas în opera sa năzuinței de libertate a poporului rus, revoltei sale împotriva despotismului țarist și a exploatării feudale. În acest timp ei au fericirea de a se găsi chiar în preajma poetului aflat în exil la Chișinău. O mușcătoare epigramă, scrisă de Pușkin la adresa unui favorit al lui Alexandru I, stîrni mînia țarului împotriva tînărului poet, care împînzise Rusia cu versurile sale revoluționare și îi aduce acestuia expulzarea în Siberia, pedeapsă comutată apoi cu transferarea disciplinară în sudul Rusiei.

În surghiun, Pușkin nu-și va domoli vehementa critică a versului său, rămînînd același poet-cetățean de rară sensibilitate, același observator atent al realității sociale, al locurilor și oamenilor. Pe aceste meleaguri el va concepe minunatul poem Țiganii în care condamnă moravurile nobilimii și închină un imn omului liber; tot aci va fi întîlnit și poate chiar va fi călătorit cu pitoreasca și umila căruță care îi inspiră elegia Căruța poștei.

Entuziasmat de această poezie, dornic de a o face cunoscută și prietenilor săi, Donici o tălmăcește în limba romînă, „reușind să facă cele mai bune versuri" ale sale de pînă atunci, după cum spune G. Sion [1], care ne comunică impresia ce a produs-o traducerea asupra celor care au ascultat-o: „Acest debut fu pentru Donici un adevărat succes. El primi felicitări și ovațiuni la care nici nu se aștepta".

[1] G. Sion, *Alexandru Donici, viața și operele sale*, discurs de recepție ținut la ședința din 6 sept., 1870 a Academiei, *Analele Societății Academiei Romîne*, tomul III, 1870, pp. 51—66.

Elegia lui Pușkin a rămas necunoscută literaturii ruse. Doar în povestirea Kîrjaliu, scrisă după plecarea din Chișinău și al cărui erou este un haiduc moldovean, există cîteva rînduri care zugrăvesc o călătorie cu căruța moldovenească. S-ar putea ca Donici să fi versificat în romînește aceste rînduri din povestirea lui Pușkin. Cu siguranță nu se știe însă nimic, deoarece versurile nu au parvenit posterității.

După terminarea liceului militar, Alexandru Donici devine ofițer în armata rusă, dar neatrăgîndu-l cariera armelor și dezgustat de atmosfera viciată a vieții ofițerimii țariste, demisionează din armată și se retrage la țară.

Din 1835, scriitorul se stabilește la Iași unde intră în magistratură. În capitala Moldovei, Donici duce o viață activă, împărțindu-se între îndatoririle de magistrat și preocupările literare. În anul 1837, dă tiparului traducerea poemului Țiganii de Pușkin, iar în 1840 și 1842 strînge în două plachete fabulele pe care le publicase în diferite reviste ale vremii.

În acești ani, Donici face cunoștință cu Grigore Alexandrescu, fabulistul muntean, de care va fi legat întreaga viață printr-o sinceră prietenie și căruia îi propune să-i publice o ediție de poezii, pe care se obligă s-o și îngrijească. Ediția a apărut în 1842 [1].

Împreună cu Costache Negruzzi traduce din rusește, în 1844, Satire și alte poetice compuneri, de prințul Antioh Cantemir.

Documentele nu consemnează participarea activă a lui Alexandru Donici în evenimentele de la 1848 alături de contemporanii și prietenii săi, scriitori ca: M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Alecu Russo, care iau parte cu însuflețire la miș-

[1] Cf. E. Boldan, Prefața la Al. Donici, *Fabule*, E.S.P.L.A., București, 1958, p. 7.

carea revoluţionară din Moldova. Dar prezenţa în periodicile vremii a fabulelor sale, cu ascuţişul lor critic îndreptat împotriva nedreptei orînduiri sociale, împotriva fărădelegilor, necinstei, parazitismului claselor exploatatoare, împotriva asupririi poporului muncitor, dovedeşte adeziunea fabulistului la acţiunea de răsturnare a regimului feudal.

După înnăbuşirea mişcării revoluţionare din Moldova, Donici se apropie de grupul militanţilor pentru unirea ţărilor romîne: M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Alecu Russo, oglindind şi mai pregnant în fabulele sale realităţile sociale ale vremii, năzuinţă maselor populare de a înfăptui unitatea naţională (Turma şi cînele, Racul, broasca şi ştiuca).

De altfel, însăşi ocupaţia sa de judecător îl ajută să sesizeze unele dintre contradicţiile existente în societatea epocii lui, să-şi dea seama că legile sînt făcute de asupritorii atotputernici pentru a strivi pe cei mulţi şi exploataţi.

Împovărat de greutăţi familiale, bolnav, dar mereu prezent în publicaţiile vremii cu fabulele sale, Alexandru Donici moare în 1866.

Privită în ansamblu, activitatea literară a lui Alexandru Donici dovedeşte concepţiile progresiste ale scriitorului în raport cu epoca sa, asigurîndu-i un loc de cinste printre scriitorii moldoveni ai generaţiei de la 1840.

Fabulistul

Fabula datează din antichitate, avîndu-şi originea în basmele despre animale, în care alegoria joacă un rol important, deoarece, treptat, animalele nu mai sînt folosite doar ca fiinţe de basm, ci şi ca simboluri, întruchipare a unor defecte şi calităţi omeneşti. O dată cu evoluţia societăţii împărţite în clase antagoniste, cînd libertatea cuvîntului este din ce în ce mai îngrădită de clasele dominante, fabula cunoaşte o mare înflorire întrucît ea permitea scriitorului, ca sub un veşmînt alegoric, să înfiereze racilele orînduirii sociale exploatatoare.

În Rusia, fabula se dezvoltă începînd din veacul al XVIII-lea, prin traduceri din La Fontaine, apoi este cultivată de scriitorii ruşi, prin scrieri originale, care-i imprimă un caracter militant, de demascare a ţarismului. Antioh Cantemir a adăugat celor opt satire ale sale şi cîteva fabule care au fost traduse în limba romînă de C. Negruzzi şi Al. Donici. Marele poet rus, Puşkin, a abordat de asemenea această specie literară. Dar adevăratul creator al fabulei ruse a fost Ivan Andreevici Krîlov (1769—1844), numit La Fontaine al Rusiei. Prima sa culegere de fabule apare în 1809 şi de atunci, în decurs de douăzeci şi cinci de ani, a îmbogăţit tezaurul literaturii universale cu peste două sute de fabule care l-au consacrat ca maestru al genului. Prin galeria variată de personaje, prin zugrăvirea satirică a moravurilor, Krîlov demască cu hotărîre nu numai nobilimea şi moşierimea exploatatoare, mîrşavă, retrogradă, ci întreg sistemul iobăgist al Rusiei ţariste.

La noi fabula literară, ca specie a genului, se afirmă la începutul secolului al XIX-lea, deşi încă de la sfîrşitul secolului al XVII-lea circulau în ţările romîne fabulele lui Esop în colecţii populare cu titlul de Isopia sau Viaţa şi pildele lui Esop.

De la Dimitrie Ţichindeal (1765—1818), primul fabulist („gură de aur", cum îl numeşte M. Eminescu în Epigonii), care scrie fabulele sale în

proză, nefiind „poet ca să le îmbrace în veșmintele armoniei“ [1], urmează și alți autori de fabule, dar numai la Asachi (1788—1871) și Săulescu (1798—1860) fabula îmbracă haina versului. Lipsite de valoare artistică, cu un conținut strict didactic, fabulele acestor scriitori au importanță doar pentru apariția fabulei ca specie literară în literatura noastră clasică.

Într-o etapă următoare, Grigore Alexandrescu (1810—1885), ale cărui fabule sînt strîns legate de actualitatea politico-socială a epocii sale, s-a impus ca cel mai de seamă fabulist romîn. Talent viguros, el își exercită critica sa ascuțită ca militant pentru ideile revoluționare, în fiecare fabulă, înfățișînd o situație caracteristică, valabilă nu numai epocii 1830—1840, ci, de cele mai multe ori, pentru întreg profilul social-politic al societății burghezo-moșierești.

De altfel, în perioada de după 1840, în epoca de pregătire a revoluției de la 1848, în condițiile de înăsprire a cenzurii feudale fabula ajunsese „à la mode“ după cum afirmă M. Kogălniceanu în Dacia literară

„În toate părțile nu se vorbea decît de fabule. Școlarii începători se recomandau prin memoralizarea fabulelor. Junimea inteligentă de pe băncile școalelor iesă în lume cu o fabulă oarecare.“ [2]

În această epocă se afirmă și fabulistul Alexandru Donici. Stările de lucruri din Moldova vremii lui sînt acelea pe care le înfățișează cu un realism zguduitor Vasile Alecsandri :

„...În vîrful scării sociale un domn cu topuzul în mînă și cu legea sub picioare ; pe treptele acelei scări o boierime ghiftuită de privilegiuri, bucurîndu-se de toate drepturile, pînă și de ilegalități, scutită de orice îndatorire către țară ; alături cu acea boierime, un cler ai cărui membri veniți de la Fanar și din bizuniile muntelui Athos se desfătau într-o viață de lux trîndavă și scandaloasă, iar jos, în pulbere, o gloată cu cerbicea plecată sub toate sarcinile. Sus, puterea egoistă, jos, șerbia și mizeria fără protecție, și totul mișcîndu-se într-o atmosferă neguroasă de ignoranță, de superstiții, de pretenții, de lăcomie, de frică...

...Mituirea, departe de a fi considerată ca un delict, sau ca un păcat, cum se zicea atunci, intrase adînc în obiceiuri...

...În fine se pierdea în umbră, în părăsire, în ignoranță, poporul... poporul șerbit boierescului, poporul pe capul căruia toți erau stăpîni, toți : vatavi, arendași, proprietari, slujitori, cenușeri, țircovnici, revizori, sameși, ispravnici, judecători, directori, miniștri, domni, sultan !... poporul supus la beilicuri, supus la biruri, supus la dare de flăcăi la oaste, supus la bătaie cu biciul, supus la supliciul fumului prin temnițe, expus la toate capriciile crude ale soartei, la toate mizeriile morale și fizice, plecat la toți, fie indigeni, sau străini, sărăcit, înjosit, cuprins de groază din copilărie pînă la moarte și neapărat de lege nici măcar în contra crimelor...“ [1]

În această situație, ocîrmuirea înnăbușea deîndată orice aspirări progresiste ale celor care se revoltau împotriva despotismului feudal, ale celor care militau pentru ridicarea poporului din starea de înjosire la care-l adusese stăpînirea exploatatoare a unei boierimi în descompunere, precum și secularul jug otoman.

[1] G. Sion, *Una sută fabule* (prefață), ed. II, București, 1886.
[2] G. Sion, idem.

[1] V. Alecsandri, *Dridri*, E.S.P.L.A., B.p.t., Buc., 1960, pp. 39, 41, 42.

Domnitorul și uneltele lui căutau prin cele mai arbitrare mijloace să înnăbușe orice glas protestatar:

„...El era cenzorul arbitrar a orice produceri intelectuale, a orice aspirări liberale; el prin urmare suspenda pentru cel mai mic pretext foile [1] ce încercau a răspîndi gustul literaturii (presa politică fiind mărginită numai la darea de seamă a balurilor de la curte)... El, în fine, stăvilea zborul gîndirii după placul său, și adesea înfunda chiar pe gînditor la o mănăstire, fără nici o formă de proces alta, decît, prin o simplă poruncă verbală dată agăi"

În condițiile acestea de crunt despotism feudal, fabula cu vestmîntul ei alegoric era cel mai nimerit mijloc pentru scriitori ca să-și exprime revolta împotriva asupririi poporului, să demaște oprimarea, fărădelegile stăpînirii.

Pentru a biciui nedreptățile sociale, Donici a găsit o pildă minunată în fabulele marelui fabulist rus I. A. Krîlov. Fabulistul moldovean a folosit tezaurul fabulistic al marelui scriitor rus prin traduceri, prelucrări, localizări, ori împrumuturi tematice. Unii cercetători ai operei lui Donici înclină să creadă că din cele peste optzeci și șapte de fabule apărute sub numele său, i-ar aparține doar cinci: Adevărul sau Cucoșul de la moară, Bondarul mizantrop, Capra și iada, Turma și cînele, Jderul și cacomul.

Desigur că în domeniul tematicii fabulisticii nu se poate vorbi decît de o relativă originalitate, deoarece în țări cu aceleași orînduiri sociale, în condiții economice, politice și culturale oarecum asemănătoare, viața pune la îndemîna scriitorilor aproape aceleași aspecte.

[1] Revista *Propășirea* (1844) a fost suspendată numai pentru titlul ei considerat îndrăzneț.

De aceea, fabulele lui Krîlov cu o bogată lume de idei, cu sarcasmul lor necruțător, demascator, al lumii feudale, constituie pentru Donici o călăuză care îl ajută să reflecte stările social-politice din Moldova acelei epoci.

În opera sa, Donici, ca și Krîlov, face o critică ascuțită întregii orînduiri sociale, luînd astfel poziție împotriva nedreptăților din veacul al XIX-lea, împotriva asupririi poporului muncitor.

Fabulele lui dovedesc că autorul se „arată mereu preocupat de tendința de adaptare a originalului pe care-l are în vedere, transformîndu-i conținutul în haina culorii locale, ceea ce dă operei valoarea unei lucrări pe de-a-ntregul originale [1].

Însuși faptul că din cele peste două sute de fabule ale lui I. A. Krîlov Donici se oprește asupra a circa optzeci este o dovadă că fabulistul moldovean și-a însușit tematica cea mai potrivită vederilor sale și condițiilor specifice din Moldova timpului său.

Alexandru Donici găsește în Krîlov o călăuză înțeleaptă și el caută să fie asemenea fabulistului rus, un artist militant. „Cu deosebire în partea finală a fabulelor, în morală, Donici, urmînd concepția de artist-cetățean a lui Krîlov, își face marcată prezența personală, originalitatea, prin grija, continuă aproape, pe care o arată de a desprinde din narațiunea fabulei o morală care convenea cît mai bine realităților romînești ale timpului". [2]

Astfel morala fabulei Rîul și heleșteul („hărăzită lui Gr. Alexandrescu") reflectă adeziunea lui Donici la misiunea scriitorului care trebuie să ia parte la frămîntările poporului din care face parte, să lupte alături de el. Adresîndu-se rîului

[1] E. Boldan, op. cit., pag. 18.
[2] Cf. E. Boldan, idem, pp. 22 și 23.

neobosit, cu apele în continuă mişcare, eleşteul ce doarme pe perini de noroi şi îşi petrece viaţa fără griji nu înţelege rostul acestui continuu zbucium.

La acestea rîul îi răspunde:
— Dar, filozofisînd,
Pătruns-ai legea bine:
Că apele, mişcînd,
Păstrează prospeţime?...
Şi dacă astăzi eu nu sînt un rîu ascuns
De al istoriei prea falnică privire
Apoi pricina e a mea neadormire
Cu care am urmat acestui înţăles
Şi pentru care sînt din rîuri eu ales.
Iar tu de săcete vei fi curînd uscat
În trîndavul tău pat!

Spusele rîului s-au adeverit, căci nu peste mult, eleşteul s-a mîlit, în timp ce rîul împrospătîndu-şi mereu apele şi-a urmat la fel de viguros cursul.

Asemenea rîului din fabulă, scriitorii care înţeleg să meargă în pas cu vremea, să-şi pună scrisul în slujba noului, a ţelurilor progresiste, sînt folositori poporului.

Alţii, asemănători eleşteului, dispar fără urmă, cum ne spune morala fabulei:

Aşa talentele, cînd lene le cuprinde,
Slăbind din zi în zi, se pierd fără a se-ntinde.

Consecvent acestui principiu, asemenea lui Krîlov, Donici nu lasă să-i treacă neobservate nedreptăţile sociale la care asistă fără să le şi demaşte.

Într-o societate în care poporul, făuritorul tuturor bunurilor trăieşte în mizerie, iar clasele dominante huzuresc în lux şi trîndăvie, manifestînd un dispreţ profund pentru cei care muncesc

pentru ele, fabula Frunzăle şi rădăcina *reprezintă o puternică satiră, cuvîntul unui adevărat scriitor-cetăţean.*

Frunzele (boierii) şuşotesc între ele, admirîndu-se şi mîndrindu-se că sînt frumoase, tinere, că răcoresc văzduhul, fără a se gîndi însă de unde le vine puterea, cine le hrăneşte, ignorînd rădăcina care trăgînd seva din adîncul pămîntului le asigură lor traiul lesnicios.

Morala:

— Rădăcina face arburul să crească
Şi peste tot anul frunză să renască...
Să ţineţi dar minte,
Aceste cuvinte:
Viaţa vegetală,
Viaţa soţială
Totului atîrnă
De la rădăcină.

Este clar că prin acest simbol (rădăcina — poporul), Donici atrage atenţia asupra importanţei celor ce muncesc, pentru dezvoltarea vieţii economice, sociale, culturale a societăţii, în opoziţie cu boierimea parazitară.

Şi în alte multe fabule Donici denunţă starea grea a poporului şi insistă în a dovedi că pentru izbîndă trebuie unire, eforturi comune în îndeplinirea aceluiaşi scop.

Astfel, în fabula Racul, broasca şi ştiuca, *autorul vede izbîndirea ţelului propus numai în sprijinul reciproc, în lupta comună, dezbinarea ducînd la sforţări zadarnice, la insucces.*

În această fabulă care urmează îndeaproape fabula lui Krîlov: Lebăda, ştiuca şi racul, *este şi mai evidentă dorinţa lui Donici de a aplica tematica krîloviană la condiţiile istorice ale Moldovei. Astfel el adaugă o morală — neexistentă la Krîlov — în care este vizibilă tendinţa unio-*

nistă, atrăgînd atenția celor ce pregăteau unirea țărilor romîne din 1859 că vor reuși numai dacă vor lupta uniți:

Așa-i și la omenire,
Cînd în obștii nu-i unire,
Nici o faptă nu se face
Cu izbîndă și cu pace.

Multe dintre fabulele lui Donici aduc o critică directă realității sociale din vremea sa.

Pătrunzînd cu critica sa cît mai adînc în aparatul de stat, dezvăluind necinstea, afacerismul, nedreptatea de pretutindeni, Donici nu ignorează nici justiția vremii lui, menită în fond să facă din alb-negru, să dea dreptate în orice pricină celor cocoțați la cîrma țării pentru a „împărți dreptatea".

Fabula Țăranul și oaia *este dovada acestei stări de lucruri și sentința nedreaptă este vădită, legile fiind interpretate de exponenții justiției statului exploatator, cu o scandaloasă părtinire:*

Deci dar, s-au hotărît.
„Așa precum pîrîta nu au tăgăduit,
Că cu acei claponi au mas într-o ogradă.
Apoi e îndestul de sigură dovadă,
Că ea, puternică, pe slabi au biruit;
Și prin urmare dar, nu cred că s-au răbdat
Să nu-i fi ospătat..."

Vulpea, ca judecător, încheie:

Pentru aceasta eu în cuget zic curat:
Ca păgubașului pielicica să se deie,
Iar carne-n tribunal depozit[1] să se ieie.

[1] *Depozit* — în păstrare.

Oricare dintre fabulele lui Donici constituie dovada atitudinii scriitorului împotriva nedreptăților sociale, intenția sa de a atrage atenția asupra viciilor și racilelor claselor exploatatoare și, implicit, îndemnul către popor de a schimba această stare de lucruri. În Lupul la vînat, *îl aflăm pe stăpînitorul hrăpăreț care încalcă cel mai elementar simț moral, folosind puterea pentru a-și însuși rodul muncii celor mulți; lupul din fabula* Lupul și cucul *simbolizează pe acei exploatatori care încearcă prin demagogie și falsă smerenie să înșele buna credință, deghizîndu-și destul de neîndemînatic năravurile, neschimbate în societatea împărțită în clase antagoniste.*

Istoricii literari burghezi au vrut să aștearnă și asupra fabulelor lui Donici, ca și asupra atîtor valoroase creații din literatura noastră clasică, vălul uitării. Etichetîndu-l ca fabulist minor, învinuindu-l de lipsă de originalitate, ei urmăreau de fapt să înnăbușe fondul de critică socială al versurilor sale.

În ciuda acestor idei care circulau în manualele didactice din trecut, modesta operă literară a lui Donici și-a cîștigat popularitate în rîndurile largi ale cititorilor.

Fabulele lui s-au impus tocmai prin conținutul lor demascator și protestatar, prin alegerea celui mai reprezentativ simbol, prin plasticitatea expresiei, prin dinamismul acțiunii și vioiciunea dialogului, prin simplitatea versului, prin limba colorată, mlădioasă, lipsită de artificii forțate, într-o epocă în care limba literară nu se cristalizase încă. În fabulele lui Donici recunoaștem limba vorbită de popor cu bogăția ei de proverbe și zicători. Astfel:

Scump la tărîțe și ieftin la făină.
(Morarul)

— Vezi, după faptă, plată ;
Să nu mai rîzi de mime niciodată.
(Sticletul și ciocîrlanul)

— Culege, dar, ce-ai semănat.
(Lupul și motanul)

Alteori, fabulistul precizează unele întîmplări în expresii concise, așa de potrivite, încît le găsim în vorbirea zilnică cu valoare de proverbe și zicale :

Și așa s-a întîmplat.
Precum cucu i-au cîntat.
(Lupul și cucul)

...Are „pufușor pe botișor".
(Vulpea și bursucul)

Cel ce tace
Treabă face.
(Două poloboace)

Căprița sare masa,
Ieduța — casa.
(Capra și iada)

Fresca orînduirii sociale, oglindită în fabulele pe care Donici le-a prelucrat cu atîta migală, demascînd viciile claselor stăpînitoare, prezintă un bogat izvor de învățăminte și încă în timpul vieții lui activitatea sa literară s-a bucurat de aprecierea scriitorilor progresiști. Este grăitoare dedicația plină de simpatie și prețuire adresată

fabulistului de Vasile Alecsandri, cu prilejul apariției în 1863 a fabulei Moara de vînt :

Mă-nchin ție de departe
Măi vestite fabular...

Astăzi, prețuim creația lui Donici nu numai pentru că a contribuit la afirmarea fabulei ca specie literară în literatura romînă, dar pentru valoarea ei de document social al epocii 1840—1860. În același timp, conținutul de acerbă critică socială al fabulelor, morala lor limpede și convingătoare sînt oricînd de actualitate pentru înțelegerea orînduirilor sociale bazate pe exploatarea omului de către om.

Activitatea de traducător.

Debutînd în literatură cu traducerea elegiei lui Alexandr Pușkin : Căruța poștei, *Alexandru Donici este primul traducător în romînește al poemului lui Pușkin,* Țiganii, *una dintre cele mai valoroase creații ale marelui clasic al literaturii ruse și universale.*

Prin vorbele tînărului fecior de boier, Alecu, care, dezgustat de viața searbădă și meschină dusă în rîndurile nobilimii corupte și retrograde, își părăsește familia și se aciuiază pe lîngă o șatră țigănească — convins că numai printre acești oameni simpli va putea cunoaște libertatea după care tînjea — răzbate viguroasa critică făcută de Pușkin societății feudale din Rusia țaristă, boierimii asupritoare, robită banului.

Totuși, printre țigani, Alecu se simte străin, dovedind că nu se poate rupe de clasa socială din care face parte. Pradă geloziei, el o omoară pe tînăra și frumoasa Zamfira.

Poemul lui Pușkin a găsit deîndată ecou în inimile cărturarilor luminați din țările romîne,

care își dădeau seamą că asuprirea poporului era aceeași în Rusia ca și la noi, că boierimea rusă ca și boierimea romînească era la fel de hrăpăreață și coruptă. V. Alecsandri, care nu o dată luase apărarea țiganilor lipsiți de drepturi, arătînd că „Țiganii... reprezentau spectacolul înfiorător al sclaviei negre, precum țăranii romîni reprezentau șerbia albă“ [1], citează versuri din acest poem în povestirea sa Istoria unui galbîn și a unei parale *(1844) pentru a da mai multă vigoare tabloului realist al vieții țiganilor.*

Alexandru Donici reușește să traducă poemul Țiganii *într-o limbă expresivă și nu lipsită de mlădiere, pentru stadiul de dezvoltare a limbii noastre literare de atunci.*

Traducătorul introduce în poem cîntecul popular romînesc, Arde-mă, frige-mă, *dovedind astfel prețuirea sa pentru creația populară orală și accentuînd în același timp caracterul popular al poemului.*

O largă circulație a avut la noi și poezia Păsăruică mică [2], *intercalată de A. S. Pușkin în poemul său. Aceste versuri ajunseseră atît de populare în Rusia, încît orice copil le recita pe de rost.*

Poezioara tradusă de Donici a fost introdusă și în cărțile de citire pentru clasele începătoare fără specificarea numelui autorului și traducătorului. Astfel, fără a se cunoaște originea poeziei, copiii romîni recitau versurile lui Pușkin traduse de Donici în 1837.

Activitatea de traducător din literatura rusă a lui Donici își lărgește orizontul prin tălmăcirea, împreună cu Costache Negruzzi, a volumului:

[1] V. Alecsandri, *ed. cit.*, pp. 41—42.
[2] Poezia este reprodusă la p. 114.

Satire și alte poetice compuneri *de Antioh Cantemir* [1].

În epigrama intitulată La cetitorii satirelor, *din același volum, Antioh Cantemir definește astfel scopul scrierilor sale:*

N-am voit cu-a mele satiri eu pe nimeni a jigni,
Ci defecte urîcioase m-am silit a prihăni;
De aveți însă dorința a nu vă cunoaște-n ele
Vă-ndreptați, dacă se poate, de năravurile rele.

În satirele sale, Antioh Cantemir critică cu ascuțime societatea feudală, pe nobilii inculți și retrograzi de la curte. Satira cu care își deschide volumul este intitulată: Către mintea sa *și biciuiește năravurile societății contemporane:*

Departe sîntem încă de veacul cel de aur.
Trufia, lenea, banii opresc înțelepciunea;
Și ignoranța ține a-nțelepciunii loc!
Ea-n haine aurite, sub mitră [2] se fălește
Ea judecă norodul și oștile comandă.
Iar biata-nvățătură în zdrențe îmbrăcată
Din orice casă este gonită cu ocări.

[1] Antioh Cantemir (1709—1743) a fost fiul lui Dimitrie Cantemir (1673—1723), domn al Moldovei. Se știe că după bătălia de la Stănilești (1711), Dimitrie Cantemir se stabili în Rusia, prețuit de Petru cel Mare, al cărui sfetnic a fost. Antioh ocupă de asemenea multe demnități la curtea lui Petru II și a împărătesei Elisabeta, apoi fu ministru plenipotențiar la Londra și Paris. Om de inaltă cultură, iscusit diplomat, Antioh Cantemir nu s-a lăsat amăgit de falsa strălucire, de morala nefastă a nobilimii, a clerului, și a demascat fățărnicia, imoralitatea, lăcomia, ignoranța claselor dominante. A scris în rusește satire, fabule, un poem eroic, o algebră, cîteva cîntece ce deveniseră populare în Rusia și a făcut numeroase traduceri din latină, greacă și italiană.
[2] Aici cu înțelesul figurat de cler.

Stihurile lui Antioh Cantemir demască viciile claselor asupritoare, necinstea, rapacitatea; de aceea pentru A. Donici și Costache Negruzzi traducerea acestor satire a fost un act de mare curaj, definitoriu pentru concepțiile și poziția lor socială.

Activitatea de traducător a lui Alexandru Donici înscrie o pagină însemnată în istoria legăturilor culturale dintre poporul nostru și poporul rus. Tălmăcirile sale ca și ale lui Const. Stamate și Costache Negruzzi au contribuit la cunoașterea literaturii ruse progresiste, la exercitarea influenței asupra literaturii romîne clasice — aflată abia la începuturile ei — a unora dintre cele mai reprezentative opere din literatura rusă clasică, opere cu un mesaj social militant, opere care cultivă cele mai bune tradiții ale creației populare.

Locul lui Al. Donici în literatura noastră.

Clasicii noștri au prețuit așa cum se cuvenea strădania lui Alexandru Donici pentru dezvoltarea fabulei în literatura romînă. La patru ani după moartea poetului, Gh. Sion spunea că Alexandru Donici „a lăsat atîtea frumoase buchete de suveniri literaturii noastre". În 1873, Ioan Slavici scria[1] *din Arad către secretarul revistei* Convorbiri literare *(1867) din Iași că ținuse cîteva prelegeri asupra mișcării literare romînești „pentru întărirea legăturilor sufletești între romîni"*

[1] Scrisoarea lui I. Slavici către Iacob Negruzzi publicată în: Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. II, București, 1932, p. 276.

și printre scriitorii tratați figura și Alexandru Donici. Mihai Eminescu, referindu-se la conținutul fabulelor lui, îl numea: „cuib de-nțelepciune" (Epigonii).

Mai tîrziu — așa cum am mai spus — istoriile literare burgheze îl consemnează în treacăt printre scriitorii care au ilustrat fabula în literatura noastră, cu specificarea că este un tălmăcitor al fabulelor lui Krîlov.

Așa cum au arătat încercările de valorificare a moștenirii literare a lui Donici, recent apărute — în primul rînd prefețele lui E. Boldan — un studiu comparativ al fabulelor lui Donici în raport cu ale lui Krîlov, ne dovedește că, deși uneori Donici face o simplă tălmăcire a fabulelor scriitorului rus, de cele mai multe ori, însă, sub înrîurirea puternică a tematicii krîloviene, el reușește să dea creații valoroase. Deosebirile de prezentare mari, localizările cu măiestrie alcătuite, graiul moldovenesc folosit în ceea ce are mai expresiv, fac ca multe din fabulele sale să aibă valoarea unor scrieri originale.

Apreciind creația literară a lui Alexandru Donici în lumina învățăturii marxist-leniniste, după criteriul valorificării operei literare în raport cu epoca în care s-a produs, contribuția adusă la crearea fabulei romînești cu un valoros conținut instructiv-educativ și activitatea lui în domeniul traducerilor din literatura rusă, justifică locul de seamă pe care poetul îl ocupă printre scriitorii progresiști ai literaturii noastre clasice.

CORNELIA MOSORA

FABULE

ÎNFIINȚARE FABULII

În palat la împărat,
Adevărul, gol din fire,
Fără veste au întrat.
La a lui așa privire[1]
Împăratul au strigat :
— Cine ești ? Cum îndrăznești,
Gol, aici, să te ivești ?
— Adevărul sînt. — Ce vrei ?
— Vreu să-ți spun a mea părere :
Tu nicicum nu ai durere
Pentru pămîntenii tăi ;
Cei mai mari te măgulesc
Și norodul jăfuiesc ;
Legile îți sînt calcate...
— Ieși afară ! Ieși afară !
Golule nerușinate !
Dați-l iute gios pe scară !
Iată cum fu priimit
Adevărul dezgolit.
El, oftînd, se depărtară.
Dar a lui dorință bună
Un alt chip i-au arătat.
Adevărul mai pe urmă
Iar au mers la împărat,
Însă nu gol, ce-n veșminte
Împrumutate la minte
Și, cu aer de respect,
Au vorbit frumos, încet.
Împăratul, în mierare,

[1] *Privire* — aici : înfățișare.

I-au dat toată ascultare;
L-au pătruns, l-au înțăles,
Și îndată au ales
Alți miniștri, altă curte
Au făcut prefaceri multe,
Trebile au îndreptat
Ș-au fost binecuvîntat.

VULTURUL ȘI ALBINA

O, cît sînt de fericiți
Cei de soarta lor slăviți!
Căci ei și spre fapta mare
Au a slavei îndemnare.
Dar și cei ce ostenesc
Întru binele obștesc,
Neprivind la răsplătire,
Sînt prea vrednici de cinstire.

Vulturul pe o albină
Au zărit-o în grădină,
La revărsatul de zori,
Bîzîind pe lîngă flori.
Și i-au zis: — O, ticăloasă,
Albină nesățioasă!
Tu petreci a ta viață
Tot pe flori și pe verdeață,
Migăind [1] necontenit
Nu știu pentru ce sfîrșit.
Dar nici însuși [2] tu nu știi

[1] *A migăi*, a migăli — a lucra cu migală, fără grabă, dar temeinic.
[2] *Însuși* — pentru *însuți*.

Care-i munca ta ce bună,
Cînd ca tine mii de mii
Miere la un stup adună.
Iar apoi, ce fericire
Moștenesc eu de la fire!
Cum aripile-mi întind
Și mă desfătez zburînd
Cătră ceriuri, cătră soare:
De a me putere mare,
Paserile lumii toate
Fug, s-ascund înspăimîntate.
— Fii tu în veci preaslăvit,
Albina lui au rostit.
Joe [1] să te norocească
Și anii să-ți înmulțască.
Iar eu fiind rînduită,
Obștiei să ostenesc,
Mă cunosc prea fericită
Cînd fagurii îi privesc,
Lucrați de mii de albine;
Și știu că și de la mine
Un pic de miere macar
S-au adus întru bun dar.

GRIERUL ȘI FURNICA

Grierul în desfătare,
Trecînd vara cu cîntare,
Deodată se trezăște
Că afară viscolește.
Iar el de mîncat nu are.
La vecina sa furnică

[1] *Joe, Jupiter* — zeu din mitologia greco-romană. Era zeul puterii supreme, stăpînitorul tuturor zeilor.

Alergînd, cu lacrimi pică [1]
Şi să roagă să-i ajute,
Cu hrană să-l împrumute,
Ca de foame să nu moară,
Numai pîn' la primăvară.
Furnica l-au ascultat,
Dar aşa l-au întrebat:
— Vara, cînd eu adunam,
Tu ce făcei? — Eu cîntam
În petrecere cu toţi.
— Ai cîntat? Îmi pare bine.
Acum joacă, dacă poţi,
Iar la vară fă ca mine.

LUPUL ŞI CUCUL

— Rămîi sănătos, vecine!
Au zis lupul cătră cuc.
Aceste ţări de rău pline
Le părăsăsc şi mă duc.
Nu mai pot trăi aice,
De om, cîne, prigonit.
În Arcadia [2], ferice!
Este codru de trăit,
Unde aurita vreme
Împărăţăşte deplin,
Unde lupu nu se teme
De năpăstile ce-i vin.
Acolo nu sînt războaie,
Toţi în pace vieţuiesc:

[1] *A pica* — aici: a sosi.
[2] *Arcadia* — regiune din vechea Grecie, locuită mai ales de păstori; poeţii idilici care prezentau viaţa rustică drept o viaţă tihnită, fără de griji, considerau Arcadia drept ţinut al oamenilor fericiţi.

Omul este blînd ca oaie,
Iar cînii nici hămăiesc.
— Cale bună, măi vecine!
Dar te rog să-mi spui curat:
Năravul nu-ţi iei cu tine?
Şi colţii ai lepădat?
— Să-i lepăd? Da' cum se poate?
— Apoi ţine minte, frate,
Că la viitoarea iarnă,
Ai să rămîi fără blană.
Şi aşa s-au întîmplat,
Precum cucu i-au cîntat.

Între oameni iar sînt unii
Cu colţi de lup înzăstraţi:
Ori în care parte-a lumii,
Ei vor fi tot nempăcaţi.

GÎŞTELE [1]

Cu o prăjină mare,
Ţăranul gîşte de vînzare
Mîna la tîrg.
Şi drept să zic:
În cîrdul gîştelor, spre buna îndemnare,
Grăbind la zi de tîrg, bătea ades cam tare.
(Dar unde de cîştig sau pagubă s-atinge,
Nu numai gîştele, şi omenirea plînge.)
Eu nu vinovăţesc ţăranu nicidecum;
Iar gîştele altfel aceasta judeca
Şi, întîlnindu-se c-un trecător pe drum.

[1] În ediţia: A. Donici, *Fabule*, Iaşi, 1842: *Gînştile*.

Aşa striga:
— A! Ce nacaz, ce osîndire!
Asupra gîştelor ce crudă prigonire!
Priveşte, un ţaran cum bate joc cu noi;
De astă-noapte el ne mînă denapoi.
Lui, nătărăului, nu-i trece nici pin minte,
Că are datorie a ne arăta cinste;
Căci noi ne tragem drept din neamul cel slăvit,
Ce Capitolia [1] din Rom' au izbăvit!
Romanii, mulţămiţi, au pus şi sărbătoare,
Pentru aşa a lor prea vrednică urmare.
— Şi voi tot cu această vreţi
A lumii slavă să aveţi?
Au zis acest drumeţ.
— Strămoşii noştri... — Ştiu,
Dar eu la vorba me să viu:
Ce faptă vrednică voi aţi făcut în lume?
— Nimica, însă noi..
— Că numai de fripture voi
Sînteţi şi bune.
Lăsaţi dar pe strămoşi în pace:
Cu fapta e cinstit acel care o face.

Această fabulă a lămuri se poate,
Dar gîştele să nu se-ntarte.

---

[1] *Capitoliu* — una din colinele pe care e aşezată Roma, unde se afla templul zeului Jupiter, protectorul oraşului. În secolul al VIII-lea î.e.n., pe cînd galii conduşi de Allia cuceriseră Roma, pe Capitoliu se retrăseseră căpeteniile şi armata opunînd rezistenţă. Legenda spune că cetăţuia ar fi căzut pradă galilor ce atacaseră cetatea, noaptea, prin surprindere, dacă gîştele aflate în templu — pentru sacrificiu în cinstea zeiţei Junona — n-ar fi trezit cu gîgîitul lor straja.

VULPEA ŞI BURSUCUL

— Da' dincotro şi unde
Alergi tu aşa iute?
Bursucul întîlnind pe vulpe-au întrebat.
— Oh, dragă cumătre, am dat piste păcat,
Sînt, iată, surgunită!
Tu ştii că eu am fost în slujbă rînduită
La o găinărie.
Cu trebile ce-avem, odihna-mi am lăsat,
Şi sănătate-mi am stricat;
Dar tot eu am căzut în groaznică urgie,
Pe nişte pîri nedovedite,
Precum că luam mite.
Tu sîngur martur eşti, în adevăr să spui:
De m-ai văzut cumva, macar cu vreun pui?
— Nu, dragă cumătră; dar cînd ne întâlnem,
Eu cam ades vedem:
Că tu pe botişor
Avei şi pufuşor.

Se-ntîmplă şi la noi de vezi,
Cum altu, avînd loc, aşa se tînguieşte,
Încît îţi vine mai să-l crezi,
Că abia din leafă să hrăneşte.
Dar astăzi butcă [1], mîne cai,
De unde oare-i vin? Şi cînd ar vre să stai,
Să-i faci curată socoteală
Pentru venit şi cheltuială,
N-ai zice ca bursucu: că are „pufuşor
Pe botişor?"

---

[1] *Butcă* — trăsură, caleaşcă.

VULTURUL ŞI PAINGUL[1]

Prin nouri, vulturu, spre muntele Ceahlău,
Întinsă zborul său.
Pe cea mai naltă stîncă a lui, el se aşază
Şi lumea dedesupt privind, se desfătează.
Un şir de munţi măreţi, Moldova de o parte;
A ei cîmpii, păduri, a ei frumoase sate!
Şi ape: Bistriţa, Moldova şi Siret,
Pe şăsuri vesele, se văd curgînd încet.
— Să fie lăudat al tău, o, Joe! nume,
Pentru aripele ce tu mi-ai înzestrat;
Cu care mă rădic la înălţimea lumei,
Pe unde nimene a fi n-au cutezat!
Aceste vulturu rosteşte bucuros.
— Da' ştii, prietine, că eşti lăudăros!
Paingu de pe muşchi atunce îi răspunde.
Dar uitî-te de vezi: şi eu sînt oare-unde?
Se uită vulturu şi vede, înadins[2]
Paingu lîngă el, cum mreja au întins.
— De unde te-ai luat?
Întreabă el, mierat.
Şi cum te-ai tîrîit?
— Să-ţi spun adevărat,
Paingu au răspuns.
Pe coadă-ţi am venit,
Tu însuşi m-ai adus;
Cu-a me putere, eu nici aş fi îndrăznit,
Iar de acum nu am de tine trebuinţă.
Aici, statornic să-mi fac vreu lăcuinţă!...
Ei bine n-au svîrşit şi un vîrtej de vînt,
Cu mreja lui cu tot, îl suflă la pămînt.
Cum socotiţi şi dumneavoastră;
Dar eu gîndesc că-n lumea noastră,
Sînt mulţi asămine ca şi paingu meu,

[1] *Paing* — păianjen.
[2] *Înadins* — aici: într-adevăr.

Ce fără ostinele se trag în sus mereu,
De coada unui mare;
Şi cărora le pare
Că sînguri vrednicesc şi că le s-au căzut;
Cînd spre căderea lor
Nu trebuie mai mult,
Decît un vîntişor.

PARNAS[1]

Pe cînd la greci au părăsit,
Cioplitii dumnezei;
Iar locurile lor, pe drept le-au împărţit
Norodul între ei:
Atunci şi muntele Parnas
La unul muritor moşie au rămas.
Stăpînu nou pe el îndat-au aşăzat
Cîţiva magari la păşunat.
Magarii au aflat,
De unde, pînă unde!
Că muzele odat'
Au lăcuit pe munte
Şi zic: — Se vede, dar,
Că noi aici sîntem mînaţi nu în zădar.
Pesemne muzele de oameni s-au urît
Şi ei au hotărît:
Ca noi în locul lor cîntări să iscodim.
Aideţi! voinicilor! cu toţii să răcnim.
Nu pierdeţi cumpătu, strigaţi cu îndrăzneală;
Iar cine n-are glas
Cum trebui la magari, afar' de pe Parnas!
Şi credeţi că, păzînd această rînduială,

[1] Munte în Grecia considerat de mitologia greacă drept lăcaş al muzelor.

Noi slavă vom lua, mai mult răsunătoare,
Decît acele nouă vestite sorioare [1].
Acest sfat măgăresc,
Magarii cu un glas îl îmbunătăţesc [2],
Şi-o dată toţi pornesc
Aşa strigare mare,
Încît stăpînu lor, pierzînd toată răbdare,
Au poroncit cu ură
Se-nchidă pe magari, de pe Parnas, la şură.

Eu vreu s-aduc aminte :
Că locu nu dă minte.

MOMITA ŞI DOUĂ MÎŢE

În a momiţelor ţară
(Ce mai nu are hotară),
Odată judecătoare
Era o momiţă, care
Chibzuia cu scumpătate
Cumpăna ce [3] de dreptate.
Şi iată că la momiţă,
Se arată două mîţă,
Zgîriete, încruntate,
În prigonire de moarte,
Părăsînd al său lăcaş,

[1] Cele nouă „sorioare“ erau cele nouă muze : *Calliope* — muza poeziei epice ; *Thapsihore* — muza dansului ; *Melpomena* — muza tragediei ; *Clio* — muza istoriei ; *Entherpe* — muza muzicii şi a poeziei lirice ; *Thalia* — muza comediei ; *Eveto* — muza elegiei ; *Urania* — muza astronomiei ; *Polymia* — muza imnurilor sfinte.

[2] *A îmbunătăţi* — a întări, a încuviinţa.

[3] *Ce* — cea.

Pentr-un bulgăre de caş.
Una strigă : — Socoteşte !
Caşul eu l-am fost ochit.
Alta ţipă : — Hotărăşte !
Caşu eu l-am dobîndit.
— Staţi ! le zisă lor momiţa.
În cumpăna de dreptate
Se va lămuri fiinţa
Pricinii de caş urmate.
Apoi caşu drept în două
Rumpîndu-l ea pre frumos,
Au pus întru amîndouă
Cumpene cîte un boţ.
Dar cînd cumpăna rădică,
Vede c-o parte-i mai mică ;
Muşcă, cearcă, chibzuieşte
Şi bine nu nimereşte.
Acum partea ce muşcată
Nu trăgea ca ceialaltă :
Muşcînd iar din ace grea,
Tocma drept nu nimerea.
Şi aşa pîn-în sfîrşit
Tot în cumpene au tras ;
Iar mîţele s-au trezit
Că din caş n-au mai rămas.

LUPUL ŞI LUPUŞORUL

Un lup pe puiul său voind să-l ispitească,
De este vrednic el în breasla părintească,
L-au fost trimes odată
La margine să vadă :
Pe unde-s oile ? Cum stau păstorii lor ?
Şi nu cumva ar fi vreun prilej uşor,

Macar cam cu păcat,
Să capete vînat ?
S-au dus și au venit flămîndul lupușor,
Zicînd : — Eu am aflat pe astăzi bună masă :
Cole subt deal să pasc mulțime de oi grasă :
Putem întru ales vreuna să luăm
Și să mîncăm.
— Da' bine, de păstori tu nu-mi spui ce-ai aflat ?
Bătrînu lup au întrebat.
— E deșteptat [1] și bun,
Iar cînii, i-am zărit, sînt slabi și puțintei,
N-ai grijă despre ei.
— De este chiar așa, eu tot nu mă unesc,
La turmă să pornesc,
Răspunsă lupu — căci de nu-i păstorul prost,
Apoi el cîni mișăi nu ține.
Să mergem noi mai bine
Pe unde eu am fost,
Și știu că sînt cîni mulți, dar e păstoriu prost.
Iar unde e păstoriu de nimică,
Nici cînii nu-s de frică.

LEUL ȘI IEPURILE

Un leu c-un iepure prieteni s-au făcut.
Eu văd că vă mirați
Și nici e de crezut ;
Dar cînd îți sta să căutați
La adunările lumești,
Apoi mai grele lucruri îți crede nefirești.
Așa, odată au pornit
Ei împreună la primblare,

[1] *Deșteptat* — treaz.

Și iepurile au stîrnit
Această întrebare :
— Prietene iubit !
Mă mir eu și te rog să-mi spui
Pricina, pentru ce cucoșu nimicit [1],
Pe care poți pe loc c-o sfîrlă [2] mort să-l pui,
Te sparie așa cumplit,
Încît tu fugi de glasu lui ?
— Aceasta nu-i de vro mirare,
Lui leul au răspuns.
Și noi cei mari sîntem cu slăbăciuni născuți
Precum un elefant, cît este el de mare,
De șoareci iar se teme tare.
— Apoi pentru aceasta dar,
Nu în zadar,
Răspunsă iepurul — Și eu ca voi cei mari,
Mă tem de cîni copoi, și varvarii ogari.

Și noi adeseori pe patimi ne silim
Cu ale celor mari să le sămăluim [3],
Dar nu pre nimerim.

STIGLEȚUL [4] ȘI CIOCÎRLANUL

Stiglețu s-au fost prins în laț, cum e mai greu
Și deznădăjduit de moarte se bătea :
Iar ciocîrlanul rău
De el încă rîdea.

[1] *Nimicit* — de nimic, netrebnic.
[2] *Sfîrlă* — bobîrnac.
[3] *A sămălui* — a potrivi.
[4] *Stigleț* — sticlete.

Zicînd : — Ce nătărău !
Să poate ziua mare,
Să cazi în laţ aşa de tare ;
Cînd eu n-am frică
De nimică ?
Dar învîrtindu-să pe lîngă stigleţel,
S-au prins în laţ şi el.

Vezi, după faptă,
Plată :
Să nu mai rîzi de nime niciodată !

DOUĂ POLOBOACE

Un poloboc cu vin
Mergea în car pe drum, încet şi foarte lin ;
Iar altu cu deşărt, las' că vinea mai tare
Dar şi hodorogea,
Făcînd un vuiet mare,
Încît cei trecători în laturi toţi fugeau :
Atunci cînd el folos nimica n-aducea.

Asemine în lume,
Acel ce tuturor se laudă şi spune
În trebi puţin sporeşte.
Iar cel ce tace,
Şi treabă face :
Acela purure mai sigur isprăveşte.

RACUL, BROASCA ŞI ŞTIUCA

Racu, broasca şi o ştiucă
Într-o zi s-au apucat,
De pe mal în iaz s-aducă
Un sac cu grîu încărcat.
Şi la el toţi se înhamă :
Trag, întind, dar ieu de samă
Că sacu stă neclintit,
Căci se trăgea neunit.
Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus salta,
Ştiuca foarte se izbea
Si nimic nu isprăvea.
Nu ştiu cine-i vinovat ;
Însă, pe cît am aflat,
Sacul în iaz nu s-au tras,
Ce tot pe loc au rămas.

Aşa-i şi la omenire,
Cînd în obştii nu-i unire.

VULPEA ŞI MAGARIUL

— Mintiosule ! de unde vii ?
O vulpe pe magar văzînd l-au întrebat.
— Drept de la leu, de vrei să ştii ;
Am fost să-l văd şi m-am mierat
Cum au slăbit de tare ;
Bătrîn, neputincios : îţi pare
O fiară foarte de nimică,
Acel ce cînd zbiera,
Tot codru tremura,

Iar eu muream de frică.
Acum însă mai toți,
Cu coarne sau cu colți,
Cum pot îl dojănesc
Și frica-i răsplătesc.
— Dar tu, eu socotesc că nu-i fi îndrăznit
De leu să te atingi? lui vulpe au vorbit.
— Așa! magariul i-au răspuns.
Ba cred că l-au pătruns
Păreche de copite
De mine lui zvîrlite.

Și sufletele mici asemıne urmează,
Cînd pe acei căzuți din slavă împilează.

LEUL LA VÎNAT

Leu, lupu, vulpea și cînele odat',
Ca niște buni vecini, s-au fost alcătuit
Cu toții întrunit,
Să umble la vînat:
Și ce vor căpăta să-mpartă măsurat.
Se-ntîmplă dar, că vulpea-ntăi
Un cerb frumos au prins,
Și adunînd pe toți ai săi,
Spre jertvă l-au întins.
— Acum e treaba mè, băieți,
Le zisă leu lor.
Voi trebui numai să vedeți
Cum eu împart ușor.
Și dispicînd îndat' pe cerb în patru părți,
Au zis: — Aceste sînt frățeștile bucăți.
Și iată: ce *întăi* e parte mè de frate:
Al doile, pe drept ca unui leu se cade;

Ș-ace *al triile,* tot mie se cuvine,
Precum voi știți prea bine.
Iar de *al patrele,* oricare s-ar atinge,
Pe loc îl voi învinge.

VULPEA PEDEPSITĂ

O vulpe la țaran se înnădis-odată
La păsări în poiată.
Cu-ace deprindere și iarna pe omăt,
Ea noaptea au venit flămîndă la ospăț,
Și în găini s-au desfătat
Iar după ce s-au săturat,
Apoi au zis: — Destul, mă duc degrab-acasa.
Ca nu cumva să dau pielcica pentru masă.
Dar îngrijirea ei, curînd s-au împlinit:
Căci urma se vedea, pe unde au venit.
Țaranu vînător s-au și luat pe urmă.
Și vulpe au ieșit de contăș [1] foarte bună

Ce dac-ar fi și-n lume mare
Văzută urma la talhari,
Atunci mă jur, fără mustrare,
Că s-ar vădi și în curți mari.

PIEPTENUL

Copilului de pieptănat
Neneca [2] pieptene din tîrg au cumpărat.

[1] *Contăș* — scurteică îmblănită.
[2] *Nenecă, neneacă* — mamă.

Copilu foarte mult de el s-au bucurat.
Ce piepten bunişor !
Cum merge de uşor.
Mai bine de un ceas
El perişorul său pin pieptene au tras
Şi mulţămit deplin nenecăi au rămas
Apoi s-au pus la carte,
Au învăţat frumos,
Din buchi a opta parte ;
Şi iar la pieptene degrabă s-au întors.
După aceasta dînd de alte jucării,
Copilul au făcut pre multe nebunii
Şi păru de pe cap de tot şi-au încîlcit.
Dadaca lui au vrut îndat' să-l netezască,
Dar pieptenu era pin casă zăhăit [1],
Şi el ţîpa, răcnea, acela să-i găsască !
O fată de subt pat, degrabă l-au şi scos,
Dar numai, ce folos !
Că cum abia-abia de păru-i s-au atins,
Copilu de dureri au şi strigat cu plîns :
— Ce piepten îndrăcit !
Iar pieptenul au zis :
— Eu tot acelaşi sînt : ţi-e părul încîlcit
Copilul însă, supărat
Pe favoritu său.
L-au dat într-un părău :
Strigoacele mai mult cu el s-au pieptănat.
Văzut-am eu
În veacu meu,
Că oamenii aşa cu *adevăru* fac.
Cît cugetu-i curat,
El nouă este drag ;
Iar cum pe cuget ai pătat,
Apoi de *adevăr* îndat' te-ai depărtat
Şi, ca copiii, noi de pieptănat fugim
Cînd capu ne-ncîlcim.

[1] *Zăhăit* — rătăcit.

MAGARIUL

La un ţăran era o vită de magar,
Cu care el la toţi să lăuda ;
Căci în părerea lui pre bine să purta.
Şi pentru că-mpregiur era tot codri mari,
Apoi ca nu cumva, păscînd, să rătăcească
Magariul lăudat,
Şi totodată vrînd ca să-l împodobască,
Un zurgalău la gît ţăranul i-au legat ;
Magariu s-au făcut măreţ şi îngîmfat.
(De decoraţii el pesemne auzise,
Că pre se fudulise.)
Dar rangul nou au fost lui spre osîndă mare
(Urmează şi la noi această întîmplare.)
Eu însă mai întâi dator sînt să vă spun,
Că in purtări era magariu nu pre bun ;
Iar pîn'la zurgalău el bine petrecea.
Pin ţarini, pin grădini, pin curături [1] umbla,
Păştea, se-ndestula :
Ş-apoi cam pe furiş acasă se-ntorcea.
Acum însă mai rău magariu petrecea.
Pentru că rangu nou,
Sunînd prin zurgalău,
Chema cînd pe vecin cu vro despicătură
Să deie pe magar afar' din curătură,
Cînd pe stăpînu său cu jărdia [2] în mînă,
Să-l scoată din grădină :
Apoi şi pe jitar [3],
Să-i rupă coastele cu paru din ogoară,
Încît bietul magar,
Stîlcit şi osîndit, rămasă mai să moară.

[1] *Curătură* — loc despădurit curăţit de rădăcini, pregătit pentru cultivare.
[2] *Jărdie* — joardă, nuia.
[3] *Jitar* — păzitor de ţarină (care lua seama să nu intre vitele în semănături).

Și oamenii acei la rang înaintați
Pățesc asemine, cînd sînt interesați ;
Pentru că rangu nou,
Lor este zurgalău,
Ce sună de departe
Vădindu-le a lor fapte.

ANTEREUL[1] LUI ARVINTE

Arvinte coatele au ros la anterèu,
Dar n-au stat mult să socotească ;
Ci singur el, mereu
Se pusă să-l cîrpească.
Iar pentru petici de cîrpit,
Din mînici au tăiet ca o a patra parte
Și antereu l-au gătit
Cu mînicile pre scurtate,
Încît oricarele vedea,
De dîns' rîdea.
Văzînd aceasta el, au zis în gîndul său :
„Lăsați, că doar nu sînt așa de nătăru ;
Vrun lucru mare nu-i
Să-mi tai eu poalele de pe la antereu
Și mînicile să le pui
Mai lungi decît era."
Au zis și au făcut.
Dar lume se miera,
Că antereu lui era acum pre scurt,
Și nu asămăna nici cu un bun mintean.[2]

[1] *Antereu* — anteriu, haină lungă pînă mai jos de brîu, purtată în trecut.
[2] *Mintean* — haină împodobită cu găitane, pe care o poartă țăranii.

Se-ntîmplă și boieri de neam,
Care-ncurcînd averea lor,
Tot cu această minte,
Să o îndrepte vror
Și fac ca și Arvinte.

VULPEA ÎN LIVADĂ

O vulpe au întrat odată
Flămîndă în livadă.
Și poamele văzînd, frumoase, coapte bine,
S-au bucurat pre mult în sine,
Dar bucuria ei au fost în mîni străine :
Că prunele pe crengi cam susușor era
Și nu se scutura.
Umblînd ea în zadar mai bine de un ceas,
Au zis aceste, către prune :
— Cum v-am găsit, așa vă las ;
Măcar că la privit vă arătați pre bune,
Dar verzi, în loc să folosiți
Voi dinții strepeziți.

Un adevăr de mult văzut :
Că neavînd prilej ca să ne folosim
De-un lucru ce ne e plăcut,
Apoi neapărat cusururi îi găsim.

ELEFANTUL ÎN DOMNIE

Cine-i tare și mare,
Dar minte nu pre are,
Nu-i bine. cît de bun la inimă să fie.

Pe elefant l-au pus în codri la domnie,

Şi de pe neam ei toţi,
De la străbunii săi până la strănepoţi,
Au îndestulă minte ;
Dar este rar acel pre fericit părinte,
Să-i iasă buni copiii toţi.
Şi elefantu meu, oricum era de mare,
A înţălegerii n-ave îndămănare :
Iar blînd şi plin de bunătate
Era, cît nu se poate.
Şi iată că la domn, au dat bietile oi
O jalbă, zicînd că „lupii răi pe noi
De tot ne jecuiesc[1]".
— Talharii, varvarii, da' cum de îndrăznesc !
Au zis duiosul domn. Iar lupii se-ndrepta
Şi-aşa urla :
— Măria ta !
De noi nu te-ndura[2].
Căci singur ne-ai fost dat poroncă astă-iarnă
S-avem cu toţii blană.
Iar oile pîrăsc, c-aşa sînt învăţate :
Noi n-am luat mai mult, decît pielce[3] de frate.
— Atîta ! domnu le răspunde.
Să ştiţi că strîmbătăţi la mine nu-ţi ascunde.
Vă hotăresc de-acum de oaie o pielcică,
Şi nici un păr mai mult, nimică.

PIETRENII ŞI BISTRIŢA[4]

Pietrenii au ieşit cu totul din răbdare.
Nemaiputînd a suferi
Ei, pagube struncinătoare,
Pe care nu putea feri :

[1] *A jecui*, a jăcui — a jefui.
[2] *A nu se îndura* — aici : a nu fi aspru.
[3] *Pielce*, pielcică — pielea de oaie cu blană.
[4] Lăcuitorii unui tîrg de acest nume şi un rîu răpide care spală malurile acelui tîrg (n.a.).

Pentru că în tot anu, Cuejdiu[1] nemicit
Pe mulţi au sărăcit.
Dar cine e deprins, ca viermele în hrean,
Greu schimbă locul lui, unde au trăit an.
Aşadar, tîrgu tot, odat' s-au svătuit,
Să deie jalobă la Bistriţa ce mare,
Prin care, arătînd dovezi lămuritoare
De păgubirile ce mulţi au suferit
Şi sufăr mai necontenit,
Zicea : „Că pe Cuejdi, precum pe Bistriţoară[2],
Nici într-o primăvară
Nu se stăvesc[3] cu moară :
Şi case cu zaplaj[4], ba uneori şi vite
Le sînt primejduite."
Deci dar, ei socotind că Bistriţa ce mare
Va face celor mici căzuta înfrînare,
Ca una ce folos de obştie aduce,
Căci plute la Galaţi[5] cu cherestele duce,
Au mers cu jaloba ; dar ştiţi ce au văzut ?
Pe însuşi Bistriţă, răpitul lor avut,
Trecînd cu valuri plini de spume !
Iar un bătrîn cu minte
Au zis cătră un alt, şoptind aşa cuvinte :
— Eu ştiu mai de mult, că oamenii în lume
Asupra celor mici dreptate nu-şi găsesc :
Cînd ei cu cei mai mari răpirele-mpărţesc.

[1] Un pîrău ce dă în Bistriţa (n.a.).
[2] Alt pîrău asămine (n.a.).
[3] *A se stăvi* — a se stăvili.
[4] *Zaplaj* — zăplaz.
[5] Galaţi, port pe Dunăre (geogr.) (n.a.).

GALBANUL

Țaranul au găsit un galbăn ruginit,
Pe care lui îi da destui bani de argint.
Dar el au zis în sine:
„Să-l schimb așa nu-i bine.
Acum am priceput că trebui curățit,
Pentru ca să cîștig pe el preț îndoit."
Și înturnîndu-se acasă au luat
Năsip și cărămidă.
Cu care galbănul atîta l-au frecat,
Încît l-au și făcut curat ca o oglindă,
Dar numai au scăzut din greutate mult
Și prețul cel dentăi la galbăn au pierdut.

Ideea fabulei e lesne de-nțeles.
Părinților! pe voi privește mai ales.
Căci voi nu trebuie să vă siliți
Întru științe multe pe fii să pospăiți[1];
Ca să le dați un lux, un amăgitor nume,
Și să desprețuiți plecări firește bune,
Scăzînd greime[2] lor în cumpenele lumei.

MAGARIUL ȘI PRIVIGHETOAREA

Magariul au văzut pe o privighitoare.
— Prieteno — i-au zis — mă rog să mă asculți:
Eu tot am auzit o vorbă de la mulți,
Că tu întru cîntări ești meșteriță mare,
Și iată, acum vreu

[1] *A pospăi* — a da o spoială, a învăța superficial.
[2] *Greime* — greutate.

De iscusința ta să judec singur eu.
Iar buna păsăruică, pornită spre cîntare,
Cînd liniștit, abia
În sine ciripea,
Cînd tare șuiera,
Cînd glasu-i tremura,
Apoi, prin dulcea ei strigare,
Întru a dragostei cei gingașe plecare
Pe amorașul său chema,
Și rediu[1] desfătat, cîntare-i răsuna;
Iar lume, ascultînd,
Tăcea și se mira.
Magariul însă de pămînt
S-au răzămat cu frunte,
Și au răcnit așa: — Tu versuri ai plăcute,
Dar cînd ai asculta
Cucoșu de la noi, mai bine ai cînta.
Aceste auzind în suflet s-au jignit
Ace privighitoare
Și de atunci au contenit
Pentru magari a sa cîntare.

Dumnezeu să ne ferească.
De judecata măgărească.

LUPUL ȘI MOTANUL

Un lup odată au întrat,
De frică, nu de voie bună,
Scăpînd viața, la un sat.
El să gonea din urmă
De către vînători cu pușce înarmați
Și cîini întărîtați;

[1] *Rediu, rădiu* — pădurice, crîng.

Iar un aşa alai să nu dea Dumnezeu
Nici la vrăjmaşul meu.
În deznădăjduire,
Sărmanul lup căta oriunde mîntuire
Şi, întîlnind pe-un motan,
Prieten de mai an,
Îi zice: — Frăţioare!
Tu nu ştii undeva aici a mè scăpare?
— Ba ştiu — răspunsă el — aleargă la Trifan,
Că este foarte blînd şi milostiv ţaran.
— Oh! nu pot, cătră dîns' sînt tare vinovat,
Căci astă-iarnă lui viţica i-am mîncat.
— Apoi dă fuga la Arvinti,
El este un ţaran şi vrednic şi cuminti.
— Cu dînsul iarăşi sînt smintit,
Pentru c-adesăori lui oi am spîrcuit[1].
— Aşadar ce să faci? La vornicul bătrîn
Aleargă, că e bun şi priimitor romîn.
— Nici la acesta n-am obraz,
Lui an cu nişte miei i-am fost făcut nacaz.
— Apoi dar, cumătre, nu-i bine.
Şi ce nădejde ai aice pentru tine,
Cînd tu cu toţii eşti stricat
Şi numai singur vinovat:
Culege dar ce-ai sămănat!

ŞOARECUL ŞI GUZGANUL

— Vecini! Ai auzit o veste de priinţă?
Zicea cătră guzgan un şoarec la ambari[2] —
Că leul au luat în unghie pe mîţă
Şi noi de-acum vom fi aice mari şi tari.

[1] *A spîrcui* — a sfîşia.
[2] *Ambari* — hambare.

— Ei, nu te bucura, prietine, degeaba —
Guzganul au răspuns c-un aer ispitit —
Căci de va rămînea la ei pe unghii treaba,
Apoi sarmanul leu nu scapă nezătrit[1]:
Ca mîţa fiară nu-i mai groaznică subt soare.

Fricoşilor le par puternici numai cei
De care se tem ei.
Precum la noi au zis o treaptă oarecare:
Doar pui, armaşul mare.

MORARIUL

În iaz, la iezătură,
S-au arătat spărtură.
Dar nu era deodată
Atît de însămnată
Şi, dacă-ar fi pus morariul osteneala,
Ferea la început pe viitor sminteala.
El însă, stăpînit de multa lenevire
(Narav ce pe la noi domneşte cam din fire),
Puţină grijă arăta;
Iar cursul nu mai înceta.
— Morariule, ia sama bine!
Nu pierde vreme!
— Las' la mine,
Îmi ştiu eu treaba, nu te teme!
Însă tot lasă, tot lungeşte,
Pîn' cînd o dată să trezeşte
Că apa e mai gios de stavili cu o palmă.
Atunce şi-au luat morarul meu de samă
Şi, alergînd unde s-au spart,

[1] *Nezătrit* — viu.

El vede cîteva găine la un loc,
Bînd apă pe lîngă lăptoc [1].
— Mînca-v-ar uliul! le zice suparat.
Tocma acum v-aţi adunat
Să-mi beţi voi apa toată!
Şi-n ele zvîr! cu o lopată.
Pe toate le omoară,
Pierzînd găinile şi apa de la moară.

Eu am văzut boieri, ce sute cheltuiesc
Fără căinţă sau cruţare
(Şi-această fabulă chiar lor o hărăzesc),
Dar fac iconomie mare
Cu căpeţălele cele de lumînare;
Sau, după vorba ce bătrînă:
Sînt la tărîţă scumpi şi ieftini la făină.
Iar cu aşa iconomie,
Degrabă la mezat se strigă vro moşie.

FURNICA

O furnică
De soi mică,
Iar de inimă prea mare,
Adusăse furnicariul într-o nespusă mirare.
Căci, precum al ei istoric lumea au încredinţat,
Ea purta grăunţe întregi de orzul cel mai maşcat [2].
Era înc-acea furnică
Şi la războaie voinică:
Unde viermişor vedea,
Se repezea şi-l prindea.

[1] *Lăptoc* — scoc, igheab (la moară).
[2] *Maşcat* — cu grăunte mare.

Chiar paingul cu atîtea săbii, coasă, înarmat,
Al ei ac de biruinţă într-o vreme au cercat.
Dar furnica, ca şi omul, cu dorinţi nesăţioasă,
De-a furnicarului slavă prea curînd se dezgustasă.
— La tîrg — zise ea odată —
Mă duc lume să mă vadă
Şi oamenii să se miere
De vestita mè putere.
Şi aşa, prea îngîmfată,
Într-un mare car de fîn ea s-au cățărat îndată;
Au agiuns la tîrg, dar ah! ce cumplită lovitură
Mîndriei sale văzură
Căci nici unul dintre oameni la furnică nu căta,
Cînd puterea să-şi arate, ea minunt nu înceta
Şi, cu toată-a ei silinţă, beţişori de fîn trăgea,
Sau vro muscă nătăraucă prinzînd, iute împungea.
Dar în sfîrşit obosită de zadarnice cercări,
Cîinelui de lîngă car, au zis — Dragă, nu te miri
De-a oamenilor prostie?
Veze-i cum nici nu se uită, orbi sînt pentru fapte mari:
Fieşcare cu a sale: cînd la noi în furnicari
Toată furnica mă ştie.

Sînt şi oameni ce visază
Că universul întreg de dînşii să minunează;
Dar în furnicariul său, ei numai cît figurează.

FLORILE

La nişte casă mari, în oale pre bogate,
Sta falnic pe fereşti,
Pe lîngă flori fireşti,

Și cele prelucrate
De mîne omenești.
Dar iată, nori s-adună,
Cu fulgere lucind,
Și tunetul răsună
De ploaie prevestind ;
Iar floricelile acele iscusite
Îndreaptă către zei
Smerita rugăminte :
Ca să oprească ei,
Cu un cuvînt din ceri,
Ai ploaiei neplăceri ;
Dar rugăciunea lor au fost zădărnicită
Și ploaie ce pornită
De un răcoare vînt
Se varsă pre pămînt,
Potoale sfera grea,
Verdeața înnoiește
Și fire după ea
Se pare că zîmbește.
Atunci și florile acele naturale
Se dezvălesc frumos.
Din sînurile sale
Dau desfătat miros ;
Iar florile de fir, mătăsi și catife,
Ce ruge înălța cînd ploaie să ive,
De frumusețea lor lipsite și patate,
Au fost de pe ferești afară lepădate.

Talentului firesc de critică nu-i pasă,
Ea nu întunecă a lui gîndiri frumoasă ;
Și numai florile acele prelucrate
Se tem de ploaie foarte.

RÎUL ȘI HELEȘTEUL

(Hărăzită D. Gr. Alexandrescu)

— Ce vra să zică, frate !
Zicea către un rîu vecinul heleșteu —
Eu apele-ți mereu
Le văz că sînt mișcate ;
Și cum nu obosești mi-e greu de înțăles.
Apoi privesc ades
Pe unda ta plutind, cînd barce încărcate,
Cînd plute, luntri, de care sînt mai nenumărate.
Aceste ostenele
Zadarnice și grele,
Cum nu le părăsăști ?
Cum nu te pilduiești
De-a mè viață lină
De desfătare plină ;
Căci eu, deși nu sînt pe hartă arătat,
Deși nici un poet vrun viers nu mi-au cîntat,
Dar stau în maluri moi,
Pe perini de năroi [1],
Ca o cucoană mare
Pe puful cel mai moale ;
De barce, plute, luntri, nu sînt împovărat
Și greutate lor asupră-mi n-am cercat.
Viața fără griji în pace mi-o petrec,
Căci toate pre pămînt ca vînturile trec.
Deșărtăciunele lumești eu le uresc
Și în filozofie prin somn mă adîncesc.
— Dar, filozofisînd,
Pătruns-ai legea bine :
Că apele, mișcînd,
Păstrează prospețime ? —
Asupra ziselor lui, rîul au răspuns —
Și dacă astăzi eu nu sînt un rîu ascuns

[1] Glod (n.a.).

De al istoriei prea falnică privire,
Apoi pricina e a mea neadormire
Cu care am urmat acestui înțăles
Și pentru care sînt din rîuri eu ales.
Iar tu de săcete vei fi curînd uscat,
În trîndavul tău pat!
Această zicere au fost prorocie,
Căci heleșteul săc degrabă s-au mîlit,
Iar rîul astăzi stă un rîu de toți slăvit,
Mișcînd neîncetat a sale ape vie.

Așa talentele cînd lene le cuprinde,
Slăbind din zi în zi, se pierd fără a se-ntinde.

URSUL LA PRISECI

La o alegire, făcută după legi
Ce dobitoacele povățuiesc din veci,
Pe urs l-au fost ales nazir peste priseci,
Deși s-ar fi putut un alt, oricare fie,
Să prindă o așa cam gre dregătorie.
Căci ursul dacă dă de miere,
Apoi se-ncurcă-n socotele.
Dar pasă tu de cere
La fiare rînduiele!...
Oricine au dorit să între-n așa post,
Nevrednic, defăimat de către toți au fost
Și parcă înadins
Asupra ursului majorita s-au strîns.
Toți l-au heretisit [1],
Iar el au mulțămit,
Ba încă la cei mari și labele au lins.

[1] *A heretisi* — a felicita.

Dar răul în priseci curînd s-au dezvălit;
Căci ursul, cum au mers la tact [1], s-au apucat
De curățit, de rătezat
Și, drept, oricare stup în labă-i au întrat
L-au scos de tot curat,
Iar miere la bîrlog mergea necontenit,
Pîn' ce la svat s-au dat de știre
Și s-au orînduit,
La fața locului pe forme desloșire.
Au mers, au cercetat, au scris, au lămurit,
Dar miere n-au înapoit;
Iar ursul de pe loc
S-a și triimes surgun pe iarnă la bîrlog.
El în singurătate
Își sugi labele mult pline de păcate.
Și, ca un călători pe mare,
Așteaptă vîntul cel de cale.

Nici nu mai zic nimică:
De urși mi-i tare frică.

MOMIȚA ȘI OGLINDA

În oglindă o momiță
Chipul își văzu odată.
La a sa tovărășiță
Face semne și-i arată,
Zicînd: — Uită-te, privește
La ace caricatură,
Cum se strîmbă, se slutăște,
Parcă-i puhavă la gură.
Vezi grimasuri ce întoarce...

[1] *Tact, taht* — în trecut, reședința unei autorități, subprefectură.

Eu să fiu aşa de slută,
Samă singură mi-aş face
Şi m-aş spînzura de ciudă.
Dar cam sînt din soreoare
Vro trii-patru slutişoare
Ca aceasta, şi anume
Pot pe număr a le spune.
— Nu mai cere trebuinţa —
I-au răspuns tovărăşiţa —
Căci, fără de înşirare,
Adevărul de vei vre,
Noi sîntem cam din nascare
Tot ca una, fata me!

Să găsiră o momiţă
Cu de sine cunoştinţă,
Iară omul niciodată,
Precum am văzut în faptă
Pe un jacaş [1] domnişor,
Căruia i se cetea
Fabula de pufuşor [2],
Iar el pre nurliu rîdea,
Făcînd semne la un alt
Giudecători necurat.

ÎNŢĂLEPTUL ŞI MAGNATUL [3]

Un înţălept odată şedea cu un magnat
La svat.
— Tu, care cunoşti lume
Şi-n inime ceteşti,
Te rog să-mi lămureşti

[1] *Jacaş, jăcaş* — jefuitor.
[2] Vezi fabula *Vulpea şi bursucul.* Cartea I, fila 10 (n.a.) în ediţia noastră, pg. 33.
[3] *Magnat* — latifundiar în Ungaria de odinioară.

De ce-n soţietăţi aleasă mai anume,
Nici prinzi de veste cînd cu oameni te trezăşti
Nepotriviţi şi săci?
Aşa pe înţălept magnatul întrebă.
Iar el răspuns îi dă:
— Soţietăţile au soartă potrivită
Cu o bina din nou mai mult de lemn zidită.
Spre pildă, eu acum o casă mi-am făcut
Şi nici nu m-am mutat,
Iar grierii de mult
În ea s-au aşezat.

Cercînd cu scumpătate
A fabulii sujet,
Găseşti c-avè dreptate,
Acel om înţălept.
Şi cum să se numască
Gurliii mădulari [1],
Ce nu ştiu să vorbască
În soţietăţi mari,
Dar, prin a lor strigare,
Împiedică pe alţi,
Mai ispitiţi barbaţ',
Să facă vro lucrare?

LUPUL LA PIEIRE

Un lup noapte, vrînd să între teptil la vro oierie,
Nimeri din întîmplare tocmai într-o cînărie [2].
Simţindu-l pe sur aproape, cîinii toţi s-au întărtat.

[1] *Gurlii mădulari* — membrii cei guralivi.
[2] *Cînărie* — haită de cîini.

Lătret, urlet, hreamăt mare, ca în iad au rădicat.
Înarmat cu puşci, ciomege,
Vînătorii se grăbesc care dencotro să-alerge.
Cîinii în a lor iuţală
Dau pe unde pot năvală.
— Nu lăsaţi, băieţi! le strigă un vînători mai bătrîn.
Daţi lumină! Daţi lumină! Să-l prindem viu pe păgîn!
Un alt scăpără îndată
Şi, cînd la gard: ce să vadă!
Lupul cinchit într-un colţ,
Cu ochi crunţi, cu păr pe dos, clănţăia din dinţi la toţi.
Dar văzînd că nu-i de şagă, că pieire-i s-au ales:
— Oameni buni! le zisă Staţi!
Şi voi cîini, ce-mi sînteţi fraţi!
Eu aice sînt triimes
Sol de la neamul lupesc
Pace să statornicesc
(Sigură ca la războaie: vecinică, nestrămutată,
Pînă la întăi gîlceavă cu care pace-i curmată.)
Prigonirile pornite între noi să le lăsăm
Şi prieteşug, credinţă, unii altor să jurăm.
Vitile fără de grijă vor petrece despre noi
Şi chiar însuşi noi de alţii vom păzi bietele oi...
— Ei, măi dragă! îi răspunsă vînătoriul cel bătrîn.
Tu eşti sur, iar eu sînt alb şi-n deprindere-mi rămîn
Ca cu lupii să mă-mpac,
Cînd de piele îi dezbrac,
Şi prind de pe bot parale[1]:
Daţi, băieţi, fără cruţare!

[1] Cel ce înfăţoşază un bot de lup, priimeşte o hotărîtă plată (n.a.).

DOI CÎINI

Un cîine, de pe neam dulău,
Prielnec, credincios către stăpînul său,
Odată au văzut
Pe vechiul cunoscut,
Juju, căţel tarcat,
Ce din ogradă an în curte s-au luat
Şi carele acum la o fereastră-n casă,
Şezînd pe un covor de cele mai frumoasă,
Afară mîndru se uita.
— Jujucă: ce mai faci mata?
Întreabă cîinele, din coadă dînd încet.
(Acesta între cîini e semnul de respect.)
— Îţi mulţămesc, *mon cher!* răspunsă lui Juju.
Sînt bine. Dorm, mănînc, alerg, mă hîrjonesc
Şi pe saltele moi cînd vreu mă tăvălesc.
Dar spune-mi: ce faci tu?
— Eu sînt ca purure. Răbd foame, ploaie, ger,
Păzînd ograda la boier;
Dorm lîngă poartă, sau cu caii,
Şi de la bucătari ades mănînc batai[e].
Ba ieri şi un fecior trii lovituri mi-au tras,
Pentru că n-am lătrat la vreme şi la ceas.
Dar tu, Juju, cu ce-ntîmplare
Ai căpătat favor asupra-ţi aşa mare?
Ce slujbă la stăpîn în faptă împlineşti?
Fiind atît de mic, în ce te bizuieşti?
— Eu! au răspuns Juju. Mă mier de întrebare!
Eu fac *apporte* şi gioc ca omul în picioare!

Din oameni iarăşi sînt la soartă în favor,
Pentru că-n două lăbi ştiu a umbla uşor
Şi fac *apporte*
Cînd pot.

CALUL ŞI MAGARIUL

Păstoriul unor oi, pe lîngă turma sa
Avea un cal şi un magari.
Din întîmplare el găseşte o harşa [1],
Cusută tot în fir şi în mărgăritari.
Harşaoa, precum ştiu acei ce merg calare
Se cade calului spre înfrumuseţare.
Păstoriul însă-au socotit
Că calul e destul de fire-mpodobit
Şi au găsit cu cale,
Stăpîn fiind pe ale sale,
Să puie pe magari harşeoa delicată,
Dar a ieşit în faptă
Că prostul de magari, nesocotind ce poartă
Şi nedeprins a fi-mbracat,
Cu scumpa lui harşe în bahnă [2] au întrat;
S-au tăvălit, s-au recorit
Şi chiar ca un magari de glod plin au ieşit.

Din fabulă e lămurit,
Cum că păstoriul au greşit;
Iar el o da la întîmplare.
Eu însă socotesc: că calul, deşi are
Narav de tăvălit cînd este asudat,
Dar nu se bagă-n glod, şi cum s-au rădicat
Îndată de pe el tot colbu-i scuturat.

[1] *Harşa* — pătură ce se aşterne sub şa.
[2] *Bahnă* — mocirlă, mlaştină.

ÎMPĂRŢALA

Avînd tovărăşie
La o neguţtorie,
Cîţva prieteni pe viaţă
Au cîştigat mulţime de bani gheaţă.
Şi adunîndu-se la casa lor obştească
S-au apucat folosul să-mpărţască.
(Dar sînt cam rare împărţele
Fără gîlceve, sau smintele.)
Şi-ai mei prieteni buni, cîştigul împărţind,
S-au întărtat la svadă.
Cînd, iată! deodată,
Aud strigînd:
— Săriţi! săriţi! foc! casa arde!
— Lăsaţi şi ne vom socoti pe urmă:
Dar trebuie să ştiţi că mie mi se cade
Din ce de faţă sumă
O mie încă şi mai bine,
Au zis dintre tovarăşi unul.
— Iar mie în tot bunul
Vro două mi se vine,
Le zise lor un alt.
— Aidem însă! — Ba staţi,
Şi dreaptă parte-me îmi daţi,
Strigară celalalt.
— Da' pentru ce? Şi cum?...
Svădindu-să aşa, prietenii văd fum
Cu palalaie-n casă,
Şi neputînd să iasă,
Au ars ei toţi, cu bani, cu tot.

Aici a zice pot:
Că la un rău obştesc cînd cere trebuinţa
Ca se-l întîmpinăm puind unit silinţa,
Adeseori pierim obşteşte,
Cînd fieştecare
Strigînd cu gură mare,
La interesul său în parte aţinteşte.

MUNTELE

Un munte se trudea de facire cumplit.
Trii zile au vuit,
Încît se clătina pămîntul de subt el ;
Dar în sfîrşit s-au desfăcut
Şi au născut :
Un şoricel !

Această fabulă ca muntele e veche ;
Eu însă să vă spun secretu-i la ureche,
Sînt oameni de la care-aştepţi
Minuni să vezi ;
Aşa vuiesc de tare
Cînd ei se socotesc că au vro treabă mare ;
Iar cercetînd în faptă.
Găseşti isprava lor deşartă.
Spre pildă, eu ades scriu, şterg şi iar
gîndesc.
Ca cînd o epică piimă [1] născocesc :
Iar după trudă multă
În faptă mă trezesc cu-o făbuliţă scurtă.

LUPUL ŞI ŞOARICUL

Din turmă lupul sur o oaie au răpit.
În codru s-au ascuns
Şi pe mîncat s-au pus.
Iar şoaricul au mirosit
Aproape de mîncare ;

[1] *Piimă* — poemă.

Din borticica lui cu pază au ieşit,
S-au furişat pin frunzişoare,
Şi tocma de subt lup furînd o fărmătură,
Ţuşti, iute-n crăpătură.
Iar lupul au pornit un răcnet foarte mare,
Urlînd : — Săriţi ! Talharii !

Asemine s-au întîmplat
În tîrg o întîmplare :
De la jăcuitori talharii au furat
O pungă cu parale,
Iar el la ceastie [1] îndată-au reclamat.

CHELTUITORIUL ŞI RÎNDUNICA

Un tînăr foarte bun, dar pre cheltuitor,
Luînd în stăpînire
O bună moştenire
În vreme de un an, rămase pe uşor,
Şi tot ce mai ave acum era o blană,
Păstrată prin prilej că timpul sta de iarnă ;
Iar cine nu-i de mic cu frigul învăţat
În blană foarte crede.
Dar într-o zi mergînd după împrumutat,
Din întîmplare el o rîndunică vede.
Găseşte-ndată neguţtori
Şi ia pe blană bănişori.
Căci rîndunelile, cum zic din însemnare :
A primăverii dulci sînt bine-vestitoare.
El însă au uitat proverbul bătrînesc :
Că-o floare nicidecum nu face primăvară.
Si iată, se stîrnesc

[1] *Ceastie* — chestură, poliţie.

Fortune, viscole cu ger cumplit afară ;
Pe uliţi scîrţîie omătul făinos ;
De pen ogeaguri fum ca iarna gîlgîieşte ;
Şi cel mai sărăiman[1] la foc se încălzeşte.
Iar tînărul meu, trist, flămînd şi friguros,
Porneşte în surtuc de-acasă
Să capete vro masă.
Dar cum la uliţ-au ieşit,
Pe rîndunică el o vede îngheţată
Şi, tremurînd de frig, îi zice :
— Blestămată !
Pe faptă-ţi ai pierit !
Aşa ţi se cuvine ;
Căci fără blană eu sînt astăzi pentru tine.

Nu vreu să-ating pe nime,
Dar mult mă mier în sine :
De ce, tot omul, cînd greşăşte,
Asupra altuie se dezvinovăţăşte ?

FIERUL ŞI ARGINTUL

(Imitaţie)

— Nu-ai cuget, eşti un rău !
Tu te-ai făcut ciocan, tu te-ai făcut ilău[2].
Şi-n mine baţi fără cruţare !
Au doară ai uitat, că noi chiar din născare
Tot de un neam sîntem ;
Că noi alăturea în munţi ne-nfiinţăm ?
Aşa ţipa la argintari

[1] *Sărăiman* — sărman.
[2] *Ilău* — nicovală.

Subt loviture tari,
Argintul prelucrat de-a fierului unelte.
Iar fierul au răspuns argintului aceste :
— Te mîngîie, vecine !
Şi întru suferinţi ia pildă de la mine.
Tu încă ai noroc ;
Iar pe mine, scos din foc,
Şi mai cumplit mă bate,
Tot fierul, al meu frate !

ORACULU

Întru un templu idolesc,
Era un zeu de lemn cu dar prorocesc ;
El svaturi şi poveţi la tot poporul da :
Pentru aceasta sta
În aur şi argint, spre slavă ferecat,
De jertve-mpresurat,
De ruge asurzit
Şi de miroazme-nnăduşit.
Toţi în oraculu credea, fără-ndoială.
Dar deodată, vai ! ce lucru de sminteală !
Oraculu slăvit
Cu totul s-au schimbat şi s-au nimicnicit.
În loc de adevăr, el tot minciuni croia
La cei ce mîngîieri sau svaturi îi cerea.
Iar pricina era :
Că-n zeul cel deşărt un jertvitori întra
Şi, de ave el minte,
Apoi oraculu rostea cereşti cuvinte.
Dar cînd întra în zeu
Vreunul nătărău,
Atunce vai de cei
Ce mai credea în zei.

NOROCUL ÎN VIZITĂ

Cînd norocul schimbă pasul
N-aduc ani ce-aduce ceasul
N.N.

Norocul purure de toţi e blestămat
Căci cine boierii nu are,
Sau cel ce nu-i destul bogat,
Toţi, de la mic şi păn' la mare
Găsesc norocul vinovat.
Cînd dempotrivă el, ca orbul rătăcit,
În lume nicăiuri nu stă statornicit ;
Ce umblă-n vizite, atît la împăraţi,
Precum la neguţtori, la domni şi la magnaţi,
Şi poate mîini va fi în bordeieşul meu,
Sau în lăcaşul tău,
Pre bune cetitor !
Dar trebuie să fii tu singur lucrători,
Se iai aminte bine
Şi vreme să nu pierzi
Cînd de prilejul bun favorisit te vezi ;
Căci el ades nu vine.
Iar dacă n-ai ştiut atunci să foloseşti,
Apoi fără cuvînt norocul ocăreşti.

În margine de tîrg, era o casă mica,
Trii fraţi în ea trăia, ce nu spore-n nimică,
La orice se-ncerca, lor le mergea pe dos
Şi-adesă blestăma norocul ticălos.
Pătruns de-a lor strigare
Norocul hotărî curînd să-i viziteză
Şi la căsuţa lor o vară să văreză.
O vară de noroc ! Cui şagă i se pare ?
De-ndată s-au văzut puternica-i lucrare :
Căci unul dentre fraţi fiind cam neguţtori,
Deşi nainte el la toate păgubea,
Acum orice vindea
Pe loc agonisă folos însămnători
Şi banii aduna din zi în zi cu spori.
Al doile din fraţi
Era cam cărturari :
Cetea, scria ca alţi.
De pin divanuri mari ;
Avînd însă plecare [1]
Să între scriitori [2]
La giudecătoria, ce-i zic agiutătoare,
Prin a norocului puternic agiutori
Agiunsă boeri mare.
Acum mă întrebaţi :
Cu ce s-au folosit al treile din fraţi ?
Pe el în adevăr norocul au voit
Să-l sprijine mai mult decît pe ceielalţi
Şi vara lîngă dîns-au stat nedezlipit.
Dar numai ce folos.
Că peste vară el tot muşte au gonit.
Însă aşa de norocos,
Încît nu da o dată
Să iasă mîna lui deşartă.
Plinindu-şi vizita, norocul i-au lăsat
Pe unul boerit, pe altul pre bogat :
Iar cel al treilea norocul blestămînd.
Mă rog să giudecaţi de mai avè cuvînt.
Şi oare nu era el singur vinovat ?

DOI RACI

— Ei, vezi, mă rog, ce nătăru !
Tot înapoi se dă.
Aşa un rac pe fiiul său
Odată ocără.

[1] *Plecare* — aplicaţie.
[2] *Scriitor* — mic funcţionar, conţopist.

— O, bunul meu părinte!
Răspunsă racul fiu —
Cum mergi tu înainte?
Mă iartă că nu ştiu.
Şi dar, te rog, mă-nvaţă;
Dă-mi pildă drept povaţă.
Şi-apoi, eu după tine
Voi merge foarte bine.

Îi gre pretenţia fără exempluri bune,
Să fie cineva desăvîrşit în lume.

ŢARANUL ŞI OAIA

Ţaranul au fost tras pe oaie-n giudecată,
Cu reclamaţie de criminală faptă
Iar vulpe, pe atunci fiind giudecătoare,
Îndată au luat pricina-n cercetare
Şi, după formi, întăi chemări s-au rînduit
Atît pîrîtei oi, cît şi jăluitori,
Triimasă înadins prin vrednic slujitori,
Şi-adeverinţele la tact s-au priimit.
Iar la înfăţoşare,
Ţaranul au propus aceste următoare:
— Cutare lună, zi, cinstită giudecată!
La mine doi claponi pieriră din poiată,
A căror penile şi puful au rămas.
Şi oaie singură cu păsările-au mas.
Dar oaie au răspuns
Că-asemene prepus,
De sine-i prihănit,
Căci toată noapte ea atunce au dormit;
Că oaie furtuşag nu are din natură,
Precum vecinii cîini vor spune lămurit,

Şi mai vîrtos că ea nu pune carne-n gură,
Deci dar, *s-au hotărît:*
„Aşa precum pîrîta nu au tăgăduit,
Că cu acei claponi au mas într-o ogradă.
Apoi e îndestul de sigură dovadă,
Că ea, puternică, pe slabi au biruit;
Şi prin urmare dar, nu cred că s-au răbdat
Să nu-i fi ospătat.
Pentru aceasta eu în cuget zic curat:
Ca păgubaşului pielcica să se deie,
Iar carne-n tribunal depozit să se ieie“.

ŢARANUL ŞI CALUL

Ţaranul sămăna ovăz în primăvară,
Iar calul, ce l-au fost adus în cărucioară,
Privind la sămănat,
Fierbea în gîndul său aşa un rezultat:
— Mă mier, cum zic de om că este o fiinţă,
Aleasă prin a lui a minţii iscusinţă?
Eu nu văd la dîns' minte
Macar de un grăunte.
Şi oare poate fi mai mare nebunie,
Decît să scurme el ogoară pe cîmpie,
Şi apoi să presăre ovăz sau altă pîine.
Cînd mult făcea mai bine,
Ovăzul să-l dea mie
Ori murguşorului, iar pîine la găine,
Sau pînă în sfîrşit să ţie în păstrare?
Încai s-ar fi văzut a lui scumpete mare.
Iar ca să lepede pe dealuri şi pe văi,
E numai o dovadă
Că oamenii în faptă
Sînt foarte nătărăi!
Dar toamna-mbelşugată
Adusă multă roadă:

La una douăzeci ovăzul au sporit,
S-au strîns, s-au umblăcit [1]
Şi-acelaşi cal din el au ospătat tain,
Pe zi căuşul [2] plin
Nu e de lăudat
A dobitocului simeţul rezultat.
Dar, oare nu aşa ? din oameni, îndrăzneţii
Cutează-a cerceta voinţa provedenţii,
Făr-a puté străbate
A ei orînduieli şi căi nestrămutate.

POETUL ŞI BOGATUL

Un sărăiman poet odat-au reclamat
Asupra unui om prostuţ, dar pre bogat ;
Iar jaloba-i era în chipul următori :
— Tu, al Olimpului [3] atotstăpînitori,
Şi preste zei mai mare zeu,
O, Joe preslăvite !
Ascultă glasul meu,
Ia sama la a me smerită rugăminte :
Cu ce ţ-am greşit eu,
De mă găsăsc [4] atît
De soartă prigonit,
Încît nu am nici casă,
Nici lingură, nici masă.
Şi singura-mi avere
E numai în părere ;
Cînd dempotrivă, văd, cu toată-a lui prostie,
Bogatul în trufie,

[1] *A umblăci* — a treiera cu ajutorul îmblăciului, unealtă cu care se bat cerealele.
[2] *Căuş* — un fel de vas de lemn.
[3] În text : *Olimbului.*
[4] În text : *găsăsesc.*

De-a lui închinători faţarnici ocolit
Şi pentru interes adesa măgulit.
În desfătare el se află tot voios,
Gras, gros şi sănătos ;
Iar eu, ca vai de mine,
Sorb inspiraţie şi-o mistuiesc cu rime
Prin care, cum au zis un frate-n poezie
Nu poţi scăpa macar de-o mică datorie [1].
— Destul ! Am înţăles,
Lui Joe au răspuns,
De jalobă-i pătruns.
Dar cum nu giudeci tu, că singur ţi-ai ales
Din bunurile lumei
Al slavei falnic nume,
Şi scrierile tale în veacuri viitoare,
Vor fi nemuritoare ;
Iar desfătarea lui e numai pe viaţă
Şi cînd el ar avea o minte mai isteaţă,
Atunce ar cunoaşte
Şi-ar plînge mai amar a sa nimicnicie ;
Fiindcă cel ce naşte
Plăcuta poezie
E mult mai însămnat
Decît un nătărău bogat.

AUTORUL ŞI HOŢUL

În întunericul lăcaşului de umbre
În tartarul cumplit
Unde de grozăvii trist sufletu-ţi se umple
Şi unde merge omul de fapte osîndit,
Sosiră totodată

[1] Vezi poeziile lui Alexandrescu, fila 20 (n.a.). Versul e citat din *Epistolă către Voinescu II.*

La aspra giudecată
Un hoț răutățit,
În sînge încruntat
Care au și murit,
Pe viață spînzurat
Și un autor vestit,
Puternic în condei,
Care au dezvălit
Mult slobode idei,
Ce-ntocma ca Sirene [1]
Era la glas duios,
Dar potrivit cu ele,
Și mult primejdios.
Orînduielile la iad sînt cu grăbire,
Nu este ca la noi zadară prelungire
Și hotărîrile se dau într-un minut.
Fără zăbavă dar,
Pe două strașnice grătare de metal
S-au pus două căldări, cu smoală s-au umplut
Și bieții vinovați în ele au intrat.
Dar subt talhari au pus un munte-ntreg de brad,
La care sîngură Alecto [2] foc au dat,
Stîrnind o flacără atîta de grozavă,
Cît boltele la iad
Mai toate au crăpat;
Iar către autor părea asprime slavă.
Subt el la început
Ardea un focușor abia-abia văzut,
El însă nencetat mai rău se aprindea.
Trecură zile, ani și subt talhari de mult
Cenușă s-au făcut,
Iar focul subt autor necontenit ardea.
Văzînd așa asprime.

[1] *Sirene* — zîne de ape care cu ademenitoarile lor cîntări amăgesc pe călătorii ce le plac și, prinzîndu-i, îi țin robi în fundul apelor. Mitologie (n.a.).
[2] *Alecto,* Tizifoni și Mejer — trii furii a tartarului. Mitologie (n.a.).

Văzînd neușurare,
El strigă cu glas mare
Că nu-i dreptate-n nime!
Că el, trăind în lume,
Ș-au dat un mare nume
Și, de au scris ceva
Cam slobod, cam ghimpos,
Dar n-au crezut cîndva
A fi mai păcătos
Decît un rău, un hoț!
Atunci, o furioasă zînă,
O sor' din cele trii a iadului surori,
Cu cozi împodobită de șarpi otrăvitori,
Cu bice sîngerate-n mînă,
Viind drept [la] autor, au zis: — Nenorocite!
Tu cum de îndrăznești
Asupra provedenții strigare să pornești
Și să înșiri cuvinte
Precum le înșirai
Cît pre pămînt erai!
Și tu te socotești
Mai bun decît un hoț?
El răul au curmat, el au făcut și morți
Cît au avut viață.
Iar tu... Ea au deșchis lui lume ca să vază:
Priivește, uită-te la faptele-ți cumplite,
Vezi fii ce-au otrăvit pe mumă, pe părinte,
Cu multe desfrînări.
Vezi fiice depărtate
De-a lor nevinovate
A sexului chemări.
Vezi deznădăjduirea familiilor întrege,
Adusă prin a tale mintioasă încercări.
Tu de însoțiere, de legături, de lege
Ai rîs, ai defăimat
Și, pentru ca siujet de scris să poți alege,
Ai fi dorit să vezi pămîntul răsturnat.
De cine patima au fost descrisă bine,
Cu dezvăliri că viața e vis amăgitor?

De cine-i încintat nemernicul amor ?
De tine !
Simțirea tinerimei de tine-i ațîțată
Prin o îmbrobodire de adevăr înalt
Și răzbunare urii de tine-nfășurată
În scutece de sînge de om din om vărsat.
Aceste fapte toate,
Prin scrieri înfocate,
Certînd ai proslăvit
Și-n loc de fericire,
Tu omului ai dat povoară de gîndire.
Dar încă cîte rele aici nu s-au dezvălit
Din scrierile tale
Ce sînt cu-mbelșugare !
Deci rabdă, suferind !
Au zis Mejer scrîșnind
Și iute au trîntit capacul pe caldare.

Dumnezeu să nu se-nduri
De oricare autor,
Ferindu-i pe toți de furii
Și de-a iadului cuptior.

PRIETEȘUGUL ȘI AMORIUL

— Iubite verișor,
Pe unde-ai mai umblat ?
Prieteșugul pe amor
Văzînd l-au întrebat.
— Umblat-am fără de crutare
Și un amorezat macar nu am aflat.
— Și eu am străbătut pustiile subt soare,
Dar n-am putut afla prieten de crezare.
— De ce dar oamenii ne dau numiri streine :
Dorința împlinind prin mine
Și *interesul* lor prin tine ?

DIN PERIODICE

PAINGUL ȘI BONDARUL

Talentele în lume ce nu aduc folos
Sînt foarte de prisos.

La negustor de pînză, paingul în dugheană
Văzînd cum mușterii la cumpărat se-ndeamnă,
Au zis în gîndul său :
„Eu cu talentul meu
Pot face o cercare
Mai mult izbînditoare,
Decît un negustor
Ce cumpără și vinde product străin cu spor.
De mîne dimineață deschid o magazie
De-o nouă pînzărie,
De care omul încă pe lume n-au țăsut."

Așa au zis paingul, așa au și făcut ;
Și-n colț, la o fereastră, și-au săvîrșit lucrare :
Dar piste așteptare,
Cu mătura, băiețul a doua zi l-au tras
Afară din dugheană
Și truda-i au rămas
Fără luare-n samă.

Atunci, mîhnit, paingul se-ntoarce la bondar
Şi-i zice: — Vezi cum omul jaluz[1] despreţuieşte
Orice talente mari?
Tu înţălegi mai bine: te rog dar hotărăşte,
Ce pînză-i mai supţire?
— A ta, nu-i îndoială! bondărul au răspuns.
Dar nu e de ajuns
Această însuşire;
Căci pînza e menită să-mbrace, să-ncălzească,
Ca să se preţuiască!

Calendar pentru poporul romînesc, Iaşi, 1844, pp. 106—107.

BRAMINUL[2]

Eu v-am spus o dată, că omul cînd greşeşte
Adeseori pe altul se dezvinovăţeşte;
Iar dacă nu-i rămîne alt chip de îndreptat,
Apoi ori întîmplarea, ori dracu-i vinovat.

În India bogată,
Un cuvios bramin,
Deşi era în faptă
De rele patimi plin,
Însă prin iscusinţa acea de ipocrit,
El da încredinţare
Că ar avea purtare
Întocma cum se cade unui bramin cinstit.
Oare ipocrizie
Şi-ntre bramini să fie?

[1] *Jaluz* — gelos.
[2] *Bramin* sau *brahman* — preot al zeului indian Brahma.

(Sau numai pe la noi
Sînt lupi în piei de oi?)
La astă întrebare
Chiar fabula mea poate să facă dezlegare.
Braminii împreună cu toţii vieţuiesc
Şi se povăţuiesc
De un păstor mai mare.
Ei sînt pilduitorii de lege în popor:
Au multe slujbe grele,
Au post nu prea uşor,
Şi aspre rînduieli.

Deci, într-o zi de post,
Braminul meu la slujbă, hrănit cu totul prost,
Socoate cum s-o deie
Ceva la fruptişor
Şi-i vine-n gînd să ieie
Un proaspăt ouşor
Şi să-l cam învîrtească la para lumînării.
Urmînd aceasta, iată pe uşile cămării
Păstorul se iveşte:
— Ce faci, cinstite frate? De ce te-ai apucat?
Vezi cum se dezvăleşte
Oricît de mic pacat.
— Oh, dreptule părinte, braminul au răspuns,
Întru aşa ispită vicleanul m-au adus!
Iar dracŭ de subt pat,
Ca mîţa au ţipat:
— Ba, ba, cucernice! mă iartă,
Eu singur văd întîiaşi dată,
Cum oule se coc
L-a lumînării foc
Şi-ţi mulţămesc pentru ştiinţă,
Dorindu-ţi pocăinţă.

Adio! Ţine minte, că dracu nu cunoaşte
Cîte, un bun faţarnic, în cugetul său naşte.

Calendar pentru poporul romînesc, Iaşi, 1844, pp. 107—108.

PĂSTORUL ŞI ŢINŢARUL

Păstorul liniştit
Dormea la umbră vara pe cîni nădăjduit;
Iar şerpele din iarbă, cu limba-i pierzătoare,
Era acum aproape păstorul să omoare.
Dar un ţinţar, de milă pătruns şi îndemnat,
Pe somnoros în frunte
Aşa l-au înghimpat,
Încît, sărind el iute,
De şerpe, el s-au ferit,
Însă, cu-ntăi mişcare, ţinţarul au turtit.

Un slab pe un puternic cînd vra ca să-l trezească
La adevăr de care el nu e bucuros,
Prin buna faptă poate să se primejduiască,
Ca un ţinţar milos.

Propăşirea, I (1844), p. 8.

MUSCA

De la arat un plug
Venea încet spre casă
Şi, la un bou pe jug,

O muscă se-aşăzasă.
Iar el, spre-ntimpinare,
O altă muscă-n zbor
Îi face întrebare:
— De unde, dragă sor'?
— Şi mai întrebi de unde!
Ei musca îi răspunde
C-un aer suparat.
Au nu pricepi ce facem?
Nu vezi că noi ne-ntoarcem
Din cîmp, de la arat!

Spre laudă deşartă
Mulţi zic: *noi* am lucrat,
Cînd ei lucrează-n faptă,
Ca musca la arat.

Foaie ştiinţifică şi literară, **I (1844), p. 80.**

ADEVĂRUL SAU CUCOŞUL DE LA MOARĂ

Cucoşul, ştiţi pre bine, că are însuşire
De a ni da de ştire
Prefacerile zilii ş-a timpului schimbări.
El, făr-a se supune
La reguli şi cercări.
Cînd adevărul spune,
E ca un fabulist:
Iar cînd arată timpul e cam naturalist [1].
Ştiu dar că la o moară, cucoşul prin cîntare
Morariului da veste la vreme de mîncare.

---

[1] *Naturalist* — **cercetător al ştiinţelor naturii.**

Înse-ntr-o zi, cînd moara umbla mereu vuind,
Şi unda zgomotoasă, în roţi cu-a sa iuţime
Izbea din înălţime
În aer spumegînd,
Morariul simţea foame. Deci iesă el din moară
Şi vede cum cucoşul, sărind pe-o grindişoară,
În pene se umfla,
Din gît se încorda,
Ş-apoi, căscîndu-şi pliscul, se pare că cînta;
Îns-a lui cîntare, de vuiet mistuită,
Era neauzită.
Morariul trist se dusă în moară, aşteptînd
S-audă mai degrabă cucoşul său cîntînd.

Aşteaptă, măi morare,
C-aşa-i şi-n lumea mare:
Cînd rălele năravuri vuiesc neîncetat,
Atunce adevărul nu este ascultat.

Albina romînească, XVII (1845), p. 249

VĂRUL PRIMARE

Subt laviţe-n camară
Toţi şoaricii de frunte făcuse-odineoară
Sfat mare între ei,
La care hotărîse cu multă scumpatate,
Ca în a lor cetate
Să nu se-ngăduiască nici unul din acei
Ce nu vor avea coadă; pe un temei puternic.
Că şoaricul nevrednic
Să-şi cruţe coada sa,
La întîmplări mai grele

Cetate va lăsa
În prada mîţii rele.
Se vede că el coada o au semn de trufie,
Sau merit osebit;
Precum la noi fu barba cu titlu de cinstit.
Oricum pricina fie,
A şoaricilor act
Subt laviţe la tact
S-au pus în împlinire.
La următoarea însă obştească întrunire,
Un şoaric fără coadă cu cei de frunte sta
Şi pricini cerceta.
Alt şoricel cu laba vecinul îşi ghionteşte
Şoptindu-i: — Nu vezi, frate, ce rău ne se găteşte!
Cum poate fi priimit
Un şoaric prihănit
În astă precinstită de cozi lungi adunare?
Şi tu, bătrîn ales,
Păzeşti tăcere mare.
— Păzesc tăcere, dragă, căci el mi-i văr primare.
— Destul, am înţeles.

Nici în vizunii, oare,
Hatîrul lege n-are?

Calendar pentru poporul romînesc, Iaşi, 1847, pp. 68—69.

BRICILE

Eram în hotărîre de fabuli să mă las,
E gre această cale la muntele Parnas;
Dar unchiul, care strînge nepotului avere,

Ce vra de la el cere:
Așa un unchi al meu,
Ușoară să-i stea țărna și sufletul ferice,
Prin testamentul său
Mă leagă ca să public o fabulă de brice ;
Plinesc a lui voință ca sfîntă datorie.

El îmi spunea c-odată, într-o călătorie,
Stînd sara la popas,
Găsi un vechi prieten, cu care a și mas [1].
Ei decusară-n vorbe de rîs, de desfătare,
Cu pace-au adormit.
A doua zi, cînd unchiul din somnu-i s-a trezit,
Pe scumpul său prieten văzu în altă stare.
Acesta la o masă-n oglindă se uita
Și-așa de greu ofta,
Că îți vinea a crede
Că-n ea pieire-și vede.
— Ce-ți este, frate dragă — îi zise unchiul meu —
Au nu cumva ți-e rău ?
— Oh, nu — răspunse cela — sînt sănătos, sînt bine ;
Dar e o-pregiurare mai tristă pentru mine,
Că trebui să mă rad
Și barba-mi-e ghimpoasă ca frunza ce de brad.
— Atîta-i tot, să vede că brice ai tîmpite [2] ?
— E pre adevărat,
Eu unul mă tem, frate, de brice ascuțite.
— Apoi nu-i de mirat,
Tu însuși îți faci răul. Întreabă și-ți vor spune
Toți cei ce se rad singuri : că tu cu brice bune
Te-i rade mult mai lesne și mai nevătămat,
Decît cu cuțitoaie
Ce piele ți-o despoaie.

[1] *A mînea* — a rămînea, a poposi undeva peste noapte.
[2] *Tîmpit* — tocit, ciuntit.

A unchiului idee ca să v-o lămuresc.
Rog să luați aminte :
Că unii se feresc
De oamenii cu minte
Și sînt mai bucuroși
De cei la cap cam groși.

Albina romînească, XIX (1847), pp. 251—252.

CÎINILE LĂTRÎND

— Am, am instinct de cîine :
Să latru până mîine ;
Vroi să răspund menirei de cîine credincios.
Cei buni pe lîngă mine pot trece-n bună pace,
Iar cei răi să se teamă ! Eu am cu ei a face,
La ei dau furios,
Am, am, am drit de cîine
Să-i latru până mîine.
Așa bătea [1]-ntr-o noapte în tîrg la neguțtor,
Un cîine păzitor.
— Mă mier — îi zise oaia tot de la ace casă —
Cum nu urăști [2], lătrînd,
Cînd lumii nici nu-i pasă
De-un cîine hămăind
Și cum poți tu alege
Pe răi din acei buni ?
— Pot, cîinele răspunsă, eu am instinct, am lege
De-a nu spune minciuni.
Vezi ist trecător simplu ce merge cu pas mare,
Statornic, așezat :

[1] *A bate* — aici, a lătra.
[2] *Nu urăști* — nu ți se urăște.

El este bun, își cată de drum cu nepasare
Și trece nelătrat.
Dar iată, un rău vine ; vez-ăl cum tot pîndește,
Se trage-ncetișor,
În gîndu-i furtișaguri, prădări închipuiește,
E gata de-orice crimă, e gata de omor.
O ! am să-l latru tare,
Am să-l veghez la lume spre pildă, spre-nfruntare,
Și în ograda noastră un pas
Nu am să-l las !
Îmi azvîrle o pîine,
Vra să mă-adimenească pornit de cuget reu ;
Îi desprețuiesc harul, am, am se bat mereu.
Atunci stăpînul casei a alergat la cîine,
De care avu noroc,
Căci răul era gată să-l prăde dîndu-i foc ;
El netezi dulăul și-i zise : — Ar fi bine
La-ndatoriri în parte să fim noi toți ca tine.

Albina romînească, XIX (1847), p. 254.

UMBRA ȘI OMUL

Un om nu pre cu minte
Să-și prindă umbra vra,
Dar cînd pornea ňainte,
Și ea mergînd sporea.
Iar ea fugea mai tare
Și ori cu ce o alunga,
Tot umbra nu să da.
Cînd ostenit de goană, el îndărăpt să-ntoarsă,
Atuncea ea din urmă cît cole îl luasă.

Așa-i acea nălucă, nătîngă și fatală
Ce pururea ne-nșală,

Supt nume de noroc,
Și după care unii necontenit s-alungă
Dar nu pot să-l agiungă ;
Iar alții, stînd pe loc,
De el să folosăsc
Și fără nici un merit favoru-i dobîndesc.

Calendar pentru romîni, Iași, 1851, pp. 113—114.

BONDARUL MIZANTROP

— Merge iute, zău nu-i șagă,
Spre pieire, lumea-ntreagă.

Merge, merge, se tot duce,
Spre pieire au pornit,
Zi ce merge, rău ne-aduce
Rău, tot rău, fără sfîrșit.
Astfel în mizantropie,
Un bondariu se căina,
Stînd pe-o creangă de scumpie [1]
Ce la vînt se legăna.

Și zicea el : — Zău, nu-i șagă,
Se tot schimbă lumea-ntreagă.

Cînd gîndesc la vremi trecute,
Cînd tot vesel eu umblam.
Cu albine mult plăcute
Prin văzduh mă legănam

[1] *Scumpie* — arbust cu flori verzi-gălbui.

Şi-n petreceri amoroasă,
Într-un dulce bîzîit,
Zi şi noapte răcoroasă
Petreceam necontenit !

Dar, vai mie, zău nu-i şagă,
Se tot schimbă lumea-ntreagă.
Tot zburam din colo-ncoace,
Păream tare pintre-albini ;
Vezi, pe-atunci, la dobitoace
Încă roza n-ave spini.
Dar acum s-au schimbat toate,
Eu de jale sînt pătruns.
Vremi mai răle nici se poate.
Vai, ce vreme am ajuns !

Merge iute, zău nu-i şagă,
Spre pieire lumea-ntreagă.

Vrun bondariu să mai vezi încă
Că-i iubit, că-i curtenit
Şi degeaba că mănîncă,
Făr' să fi agonisit ;
Vrun bondar să bîzîiască,
Nişte suave, dulci, cîntări
Şi pe-albini să răsplătească
De-a lor muncă prin plăceri !

Merge iute, zău nu-i şagă,
Spre pieire lumea-ntreagă.

Vai, nu-i bine, zău nu-mi place.
Bondărimea s-o sfîrşit,
Peste dealuri nu-ş ce-aş face,

Să mă duc necontenit.
Spun c-acolo se găseşte
Bondar mîndru cîntător,
Ce tot încă bîzîieşte
Al său vers fermecător.

Merge iute, zău nu-i şagă,
Spre pieire lumea-ntreagă !

— Moş uncheş — zis-o albină —
Zău, greşăşti, de tot greşăşti !
De-amor viaţa încă-i plină.
Bătrîn eşti şi n-o simţeşti.
Dar el, în mizantropie,
Nencetat se căina.
El pe creanga de scumpie
Bîzîind tot repeta :

— Merge iute, zău nu-i şagă,
Spre pieire lumea-ntreagă.

Zimbrul, II (1851), p. 69.

TRECĂTORII ŞI CĂŢEII

Pe uliţă-n primblare
Doi trecători mergeau
Şi o întrevorbire de cuviinţă mare
Ei serioz ţineau.
Cînd, iată de la o căsuţă
Un căţăluş sfrijit
Asupra lor s-au răpezit ;

Țah, țah, țah, țah, și altă în urma lui hăituță.
        Apoi căței, căței,
        Mulțime — știți, ca ei...
Încît unul din oameni acum vrea să găsască,
Vrun bulgăre sau piatră, cățăii să-ngrozască.
— Astîmpără-te frate, îi zice celălalt.
        Au doar n-ai mai aflat
        A cîinilor natură ?
        Jaluzi, ei orice văd
De fire mai aleasă, acolo să răpăd
        Și nu mai tac din gură,
Iar tu păzăște-ți drumul, mergi drept ca un romîn,
        Ei latră și rămîn.

Și între oameni este rău' jaluzia
        Ea-i sor' cu dușmănia.

Calendar pentru romîni, Iași, 1852, pp. 102—103.

DOUĂ MANCE[1] ȘI UN COPIL

În vremile trecute o jupîneasă mare
        Născu un făt-frumos.
Copilul cît se poate era de sănătos ;
Dar pentru ca să aibă mai bună căutare,
Cucoana două mance pe lîngă dînsa ținea
        Și singură-l hrănea.
Cu astfel de mijloace credea pe-atunci oricare
Că pruncul va agiunge un urieș sub soare.
El însă deodată trăia mai mult sugînd,
Căci mancele și muma mi-l îndopau pe rînd,
Încît după o vreme așa îl ghiftuisă,

[1] *Mancă* — doică.

Că copilașul gingaș de tot să bolnăvisă.
Mai-mai era să moară, dar soarta l-au scutit.
Iar într-o zi cînd muma de-acasă au lipsit,
Lăsînd fimei și mance de cuconaș să cate,
Ca prin un farmec ele să-mprăștieră toate,
Și, rămîind copilul în leagăn singurel,
        Să răsturnă din el...
Chiu, țipete prin casă să auzeau de-ndată.
        Boieriul, supărat,
Veni să vază singur pe prunc cu capul spart.
El într-o plecare pe gînduri afundată,
Rosti așa cuvinte : — Că mance de prisos
Oricum, și-n orice stare, n-aduc vreun folos.

Calendar pentru romîni, Iași, 1852, pp. 103—104.

VULPEA DUIOASĂ[1]

În timpul primăverii un tînăr vînător
Ucis-o păsăruică ; și prin a lui urmare
        Făcu un rău mai mare,
Căci puii ei rămase sărmanii în cuibușor !
Abia ieșiți din ouă, goli, cruzi, fără putere,
        De-a foamei grea durere
Ei casc din pliscușoare, cer milă piscuind[2] ;
Cer hrană ș-aripi calde, pe mumă rechemînd.
        Dar muma nu-i !... Cînd, iată,
O prea cinstită vulpe pe-acolo se arată
Și de sub cuib începe a predica așa :

[1] Această fabulă au fost compusă la anul **1847** și dedicată unui mare *vînător* de epitropii, care, ca și vulpea noastră au smuls ades tiuleile orfanilor căzuți sub epitropia lui (n.a.).
[2] *A piscui* — a piui.

— Ce inimă-mpietrită nu s-a înduioşa,
Văzînd aste fiinţe, atît de neferice!
Voi paseri ce zburaţi
În prejmă-le pe-aice,
Cum nu vă înduraţi
Ca să le agiutaţi?...
Tu, cuculeţ, vecine?
Tu schimbi acum la pene şi oare nu-i mai bine
Să le aduci pe toate în cuibul de orfani?
Tu, ciocîrlie dragă, ce cînţi a ta plăcere
În leagănu-ţi de zefiri... au, doar, nu simţi durere
De ticăloasa stare acestor sărăimani?
O! tu, mierluşcă dulce, tu trebuie să fii bună;
Zburînd pe jos adună
Şi adă viermişori
La bieţii puişori.
Iar tu, privighitoare,
Ce cu a ta cîntare
Ai fermăcat o lume... adoarme-i şi pre ei
În melodii plăcute, în desfătări de zei.
Cu-aşa mijloace bune, cu-a voastră duioşime,
Voi veţi asigura
A lor viitorime,
Şi cînd ei vor zbura...
Atunci un vîntişor
Făcu să aibă vulpea tiulei pe botişor!...

Acel ce-i bun în faptă, la vorbe nu sporeşte;
Tăcînd el bine face! Iar cel ce te-asurzeşte
Că de orfani e milă, pîndindu-i nencetat,
Acela nu-i curat!
Şi oamenii, adese, în fapta generoasă
Sînt vulpea cea duioasă.

Calendar pe 1853, cuprinzătoriu de 365 zile, Iaşi, pp. 126—127.

CAPRA ŞI IADA

Ţaranul între vitişoare
Avea şi o căpriţă.
El o numea leliţă,
Îi da adese tăricioare.
Şi bine o ţinea.
Ea însă un narav avea.
De cîte ori ţaranul intra pe zi în casă,
Căpriţa după dînsul pe-o laviţă sărea.
Apoi şi piste masă...
Stăpînu-i suferea,
Căci aştepta să vadă
Curînd, pe lîngă capră, şi o frumoasă iadă.
(Iar unde omul este pe cale de sporît
Oricare suferinţă
O poartă, mulţămit,
Vînînd a lui dorinţă.)
Nu după multă vreme ieduţa se născu.
De aldamaş ţaranul la crîşmă petrecu.
Dar cînd napoi se-ntoarsă,
Văzînd cum sare iada de pe bordei pe casă,
El a bufnit de rîs,
Şi în proverb a zis:
— Căpriţa sare masa
Ieduţa — casa!...

Săptămîna, foaie satească, I (1853), p. 204.

NADA ŞI CHITICUL

Deşi n-am darul de gîcit,
Văzînd însă pe flutur pe lîngă lumănare,
Prezicerea-mi îndată îşi are-a ei urmare:

Că el nu scapă nepîrlit!
Aceasta-i o asemănare,
Din care cetitorii pe samă-şi vor opri,
Cît bunele lor simţuri în parte vor dori.
Iar eu aud adese iertînd întăi greşală
Sub nume de o glumă, de cuget trecător :
O! toate trec pe lume, dar fapta ră-i fatală,
De-a ei adimenire nu poţi scăpa uşor.
Giudecătorul care
La-ntăia lunecare
Vrea cugetul s-adoarmă cu pilda unor alţi...
Să ştiţi că-n mîrşăvie va-ntrece pe ceilalţi.
Un cămătar ce-o dată luă pe an dobîndă
Cît capete[1] e-n stare pe tatăl său să vîndă.
Un advocat ce crede să facă negrul alb
După a mea părere are moral cam slab.
Un june crescut bine,
Dar prea-ncîntat de sine,
În oarba-i îngîmfare pe loc e cap stricat,
O jună frumuşică ce curte nu priimeşte,
Mai mult însă cu unul pin unghiuri şopoteşte,
Şi e nepăsătoare către al său barbat...
Se află pe un luciu oricînd de-alunecat.
Acela care-i place tot intrigi să adune,
Îmblînd din casă în casă, le-nvaţă de minune,
Dar mai tîrziu... Văd însă că sporiul de vorbit
M-ar da de gol la lume că am îmbătrînit.
Căci vremea către toamnă se face mai ploioasă,
Iar vîrsta naintată de vorbă bucuroasă.
Să las dar alte pilde şi fabula să-mi spun,
Aşa precum mi-au spus-o şi mie un om bun.

La heleşteu, nu mare, în unda-i acea lină,
De cărăcudă plină,

[1] *Capete* — capitalul unei sume de bani împrumutate cu dobîndă.

Cu undiţe băieţii şi leneşii din sat
Chitici de toată mîna undea neîncetat.
Unditul, ca şi pînda, vrea mai ales răbdare...
De multe ori păscariul în lungă aşteptare
La legănînda plută se uită neclintit :
Ea piere ; el smînceşte
Şi-n loc să tragă peşte,
Se-ncredinţează numai că nada i-a lipsit :
Chiticul de sub mînă îi şi făcu răpire.
Astfel un chitic sprinten, sumeţ din a lui fire,
Cam înşală adese şi pe păscarii mei.
Dar nu-i trecu pre multe ; căci într-o zi, cînd ei
Undeau întru răbdare, chiticul se-ncîntase
Şi cărăcude mii
În preajmă-i adunase :
— Uitaţi-vă — le zise — cum stau de laolaltă
O nadă... două... trii...
L-al patrulea... adio pre fericita baltă
Şi toţi chiticii vii !

Aşa, el adevărul tîrziu l-au priceput :
Că de adimenire să fugi la început.

Romînia literară, I (1855), p. 27.

ŞTIUCA ŞI MOTANUL

Nu-i bine cînd pînzariul se-apucă de cusut,
Iar croitoriul de ţesut.
Şi e desigur totdeauna,
Că cine multe întreprinde
Nu scoate-n capăt nici pe una,
Ba încă rîsul lumei adese îşi aprinde !

O ştiucă prea colţată, jaluză, de soi rău,
Văzînd odinioară
Motanul de la moară
Cum şoaricii vînează... căzu la el mereu
Cu multă rugăminte, s-o ieie la vînat.
— Dar spune-mi : cunoşti oare
Tu, astă vînătoare ?
O întrebă motanul. — Nu-i lucru minunat
— Răspunse mîndra ştiucă — de-a prinde şoricei,
Cînd prindem costrăşei [1] !
— Prea bine ; hai la treabă ! Tu, dar, vei lua sama
Aproape de lăptoc,
Iar eu — zise motanul — mă duc să păzesc vama
Pe lîngă poloboc.
Toţi şoaricii din moară
Aice au să-ţi vie ; vînează-i şi-i omoară.
Noroc ! Noroc !
Mergînd la loc, motanul s-a apucat de treabă
Şi foarte-n grabă,
Mulţime de şoricărit
El a vînat, a omorît.
Apoi şi la tovarăş a mers, dar ce să vadă !
Mai, mai, murinda ştiucă, ciuntată, fără coadă,
Pe care şoaricii i-a ros,
Abie ruga, prin semne, s-o tragă păn' la baltă.
Motanul, credincios,
A tras-o, dar îi zise : — Vecină ! De-altă dată
Păzeşte-ţi rînduiala :
Nu te-apuca de ce nu poţi
În capete să scoţi
Şi nu-ţi mai vîrî botul unde nu-ţi fierbe oala.

Romînia literară, I (1855), p. 164.

[1] *Costrăş* — biban.

TURMA ŞI CÎNELE

Am să vă spun de-o turmă şi cele întîmplate
La stînă ; dar întăi vreu să vă amintesc
Că binele şi răul, prin lupte nencetate,
O lume cîrmuiesc.
Că element, om, fiară, fiinţi nenumărate,
Prin lupte să nutresc,
Că oaia şi cu capra, deşi sînt o făptură,
Nu sînt de o natură.
Oaia, precum o ştiţi,
E blîndă-ascultătoare,
Iar capra-i şugubeaţă, şi nu vă îndoiţi
Că-i şi cam săritoare.
Deci la o turmă bună, unde era oi mii
Şi capre două, trii,
S-au auzit odată
O ceartă prea ciudată,
Căci oile ziceau
Cam astfel între ele,
Zbierînd mereu :
— Voi, caprilor, în turmă sînteţi nişte lichele ;
De ce dar ne conduceţi ş-adese ne purtaţi ?
Prin curături, ogoare, voi faceţi stricăciune,
Voi despoiaţi copacii, pe garduri vă-acăţaţi.
Iar noi păţim ruşine :
Şi oare nu-i mai bine
Să aveţi voi turma voastră şi singure să fiţi ?
— Nu — zise lor dulăul — voi, oilor, nu ştiţi
Că lupul totdeauna din turmă dejmuieşte
Şi turma fără capre mai greu o răsipeşte ?
Iar unde-s frunte ele, eu încă am un dar :
Păzindu-vă din urmă, nu latru în zadar.

Credinţa cînelui pe oaste o păzeşte .
Dar ce va face omul cu-a lui soţietate
Cînd ea va fi legată ca turma, din păcate ?
Găsi-va cîne credincios

Să o asigureze de lup primejdios ?...
Căci o soţietate în veci nu e întreagă,
Cît de un gînd şi cuget nu sînt cei ce-o încheagă.

Romînia literară, I (1855), p. 291—292.

FRUNZĂLE ŞI RĂDĂCINA

Într-o zi[1] de vară, lină, călduroasă,
Răspîndind în vale umbră răcoroasă,
Frunzele pe arbur vesel dănţuiau
Şi cu zefiraşii astfel să şopteau :
— Dulce e viaţa frunzelor, cînd ele,
De rouă lucinde, mîndre, tinerele,
Lume înverzesc
Şi o răcoresc.
Călătoriul pacinic, obosit de cale,
Oricînd să arată în a noastră vale,
Subt arbur el stă
Răpaos de-şi dă.
Mîndre fetişoare locul vin să prindă,
Vrînd la umbra noastră hora să întindă ;
Şi cel păstoraş
Le cîntă de jale-n al său fluieraş.
Iar de primăvară, chiar privighitoare,
Cîntăreaţa văii, ce fermecătoare,
În desime noastră mult s-a răsfăţat
Şi ne-a tot cîntat.
Apoi cînd romînul doina hăuleşte,
El pe frunză verde întăi o numeşte ;
Însuşi zefiraşii, voi ne legănaţi
Şi ne dezmierdaţi.

[1] În textul de bază : *dzi*.

— Dar spre neuitare,
Nu să cade oare
— Frunzelor le zisă un glas din pămînt —
Despre rădăcină vreun bun cuvînt ?
— Cine-i rădăcina ? Şi cum de cutează
Cu noi să se certe, cînd nici să-nsămnează ?
Frunzele pe arbur zise vîjîind,
De ciudă plesnind.
— Rădăcina face arburul să crească,
Şi peste tot anul frunză să renască,
Le răspunsă ea.
În alt chip fiinţă voi nici aţi avea.
Să ţineţi dar minte
Aceste cuvinte :
Viaţa vegetală,
Viaţa soţială,
Totului atîrnă
De la rădăcină.

Calendar pentru romîni, Iaşi, 1857, pp. 132—133.

JDERUL ŞI CACOMUL[1]

— Da' bună ziua, nene ! Îmi pare curios
Ca să te mai văz astăzi în piele şi voios ;
Ieri am privit, eu singur, ciudata vînătoare
După cacomi : trei oameni din ochi te urmărea
Şi te-ndreptau mereu
Spre mlaştina cea mare ;
Apoi am văzut încă, cum toţi la ea au stat
Şi te-au înconjurat.
Atunci... şi eu, vezi bine,
Temîndu-mă de mine,
În scorbor-am intrat

[1] *Cacom* — animal înrudit cu jderul.

Şi nu ştiu ce s-a mai urmat.
Ian spune-mi, drag vecine,
Cum ai scăpat din lăbi de om ?
Întrebă jderul pe cacom.
— Cum am scăpat ? răspunse cacomul moderat.
Curat ca prin minune.
Dar trebuie a-ţi spune
Un lucru vederat :
Că omul din natură are
Plecări destul de bune.
Tu ai văzut cu ochii cum m-au înconjurat
La mlaştina cea mare
Şi ştii că eu mai bine mă dau prins
Decît să fiu de glod [1] atins.
Ei bine !
Văz că-un om s-apropie de mine.
Îmi pune pe cap mîna şi zice la ceilalţi :
Emblema curăţiei, el trebui să trăiască,
Ca în integritate pe om să pilduiască !
Aideţi mai bine, fraţi,
Să prindem pe murdari,
Pe jderi, pe vulpi, pe angării [2] mai mari
Ce port virtuţi pe gură,
Dar dau prin glod şi fură.

Revista Carpaţilor, I (1860), vol. II, pp. 585—586.

MUŞTELE ŞI ALBINA

Două muşte sprintenele
În ţări străine porneau,
Şi pe albină cu ele

[1] Moldovenii în loc de *noroi*, zic *glod* (n.a.).
[2] *Angări* — păsări de curte, orătănii.

Cam astfeliu o îmbiau :
— Hai să mergem, surioară !
Papagalii toţi ne-au spus
Că pe-acolo-i numai vară ;
Soarele n-are apus.
Libertatea predomneşte
În tot ce-i vieţuitori
Şi dreptatea nu scuteşte
Nici de muşti-ucigători.
Iar aice... oh ! ce soartă !
Să trăieşti în ţara ta,
Aci vie, aci moartă,
Fără a te desfăta.
Păianjinii pe la ţară
În mreje ne potopesc ;
Iar prin tîrguri, peste vară,
Ca pe duşmani ne gonesc.
Apărători, rea hîrtie,
Toate s-au descoperit ;
Vii să guşti din farfurie
Şi pe loc te-ai otrăvit.
La mezelicuri capace
S-au răspîndit de ajuns ;
Apoi răul ce ne face
Paharul cu miere uns !...
— Cale bună, muşti, de-aice !
Le zise albina lor.
Eu rămîn, căci sînt ferice
Şi în ţară-mi voi să mor.
Pămăntenii, mic şi mare,
Ai mei faguri toţi iubesc ;
Şi pentru-a mea bunăstare,
Vara, iarna, îngrijesc.
Iar voi, oriunde vă-ţi duce,
Dacă şi-n acele ţări

Vreun bine nu-ţi aduce,
Nu veţi afla desfătări.

Acel ce pentru-a lui ţară
În faptă face folos,
Orice rău îl impresoară,
Nu o lasă bucuros ;
Iar acel ce nu lucreazî
La edificiul comun,
Singur se espatriază,
Căci nimic nu face bun.

Revista Carpaţilor, II (1861), vol. I, pp. 375—376.

CARELE CU OALE

O tabără de care mergea la tîrg cu oale
A unui neguţător.
El însuşi cu-ngrijire le conducea în cale,
Sperînd de Moşi s-adune folos însemnător ;
Dar trebuia să treacă o renumită vale,
La care cărăuşii-ndată ce-au sosit,
Aşa s-au sfătuit :
Ca să pogoare valea, pe rînd, încet, cu minte ;
Iar carul dupe urmă să facă înainte.
Căci boii ce-l purtau,
Deprinşi fiind şi maturi, mai vrednici s-arătau :
Şi în adevăr, carul mergea încet, ca gîndul
Cel încercat de grije şi frămîntat de ani.
Dar o pereche de juncani
A căror venea rîndul,
Pe boii bine învăţaţi
Îi criticau de moarte :
— Uitaţi-vă, boi lăudaţi !

Vedeţi — ziceau — neghiobi, un car nu ştiu să poarte,
Ia uite la Boţolan !
Se tîrîie ca broasca... Ia vezi alde Prian
În jug cum tot se lasă ;
Ar vrea din el să iasă.
O, Doamne ! Şi ce boi !
Cu ce renume mare !
Mai bine ar căra gunoi,
Sau ar şedea la bragă, pe somn şi pe mîncare...
Ia să ne vadă şi pe noi !...
Cu-aşa ocări, juncanii pornesc cu carul lor ;
Dar greutatea îi apasă ;
Ei să oprească vor,
Şi-n dreapta se cam lasă ;
Apoi, de la o culme, la stînga-n loc cîrmesc,
O culcă drept pe fugă, cît le lua piciorul,
Răstoarnă oalele... şi în rîpă se opresc...
Încît neguţătorul,
Cu mînile crucişe, la hîrburi se uita
Şi foarte greu ofta.

Eu nu ştiu cum s-a întîmplat,
Ţiu mult cu viitorul,
Căci de trecut m-am săturat
Şi nu-i păstrez amoriul
Dar vreau s-arat la unii *noi*,
Cum ei în timpuri grele
La alţii văd numai noroi
Şi numai fapte rele ;
Iar cînd s-apucă singuri ei
De trebi, ca oameni grei,
Răstoarnă carul drept de rîpă
Şi tot încă mai ţipă.

Revista romînă pentru ştiinţe, litere şi arte, I (1861), pp. 780—781.

ZMEUL

Un zmeu cu-o coadă lungă și cu-o zbîrnîitoare
De tot răsunătoare,
Văzîndu-se o dată sub nuori ridicat,
La fluturul din vale, acestea au strigat :
— Zburdalnică ființă !
Tu care toată ziua cu-atîta ușurință,
Tu-alungi [1] tot dupe flori ;
De ce nu cutezi oare să te ridici ca mine,
Să răspîndești în aer mirare și fiori ?
Mi-e milă, zău, de tine,
Căci în întinsul spațiu abia te mai zăresc.
— O, nu-ți mai fie milă, lui fluturul îi zice.
Eu soarta-ți n-o doresc.
Tu zbori legat,
Eu liber mă desfătez aice
De flori încongiurat.
A ta zbîrnîitură e șarlatanerie ;
Chiar starea ta atîrnă de vînt și de copii :
În fine, tu ești jucărie,
Iar eu sînt dintre vii.

Așa și între oameni sunt șarlatani, sunt zmei,
Ce zbîrnîiesc se nalță cît vîntul lor le bate ;
Iar cum a lui suflare ori stă, ori se abate,
Cu vîntul cad și ei.

Revista romînă pentru științe, litere și arte, I (1861), vol. I, pp. 781—782.

[1] *A alunga* — a fugi.

NEGUȚĂTORUL

— Ia vin-încoace, măi nepoate !
Dar ce te-ai cufundat acolo-n socotele ;
Vino de vezi aice un negustor cît poate
La cazuri, știi, mai grele.
Cunoști tu cea bucată, d-aba, de molii roasă,
Și putredă și groasă,
Ei bine, Dumnezeu
Trămise-un nătarău
Și iată bănișorii că-mi sînt acuma-n palmă,
Pe-un lucru făr' de seamă.
— Așa poate să fie, răspunse cel chemat.
Dar, unchiule, ești înșelat,

Că tu monedă falsă pe marfă ai luat.
Așa diplomația înșală și se-nșală,
Așa mai mulți din oameni, mic de la mare fură ;
Cu osebire numai, că unii nu au gură
Să dea pe alții la ivală.

Revista romînă pentru științe, litere și arte, II (1862), p. 713.

TĂLMĂCIRI

ŢIGANII [1]

poemă a lui
A. Puşkin
Tălmăcită din limba rosienească

Cu şătrile din loc în loc
Ţiganii pin bugeag să poartă,
Neprihănind al lor noroc
Sau nestatornica sa soartă.
Ei astăzi, iată au rămas
La mal de apă pentru mas.
Cu ţoluri rupte, afumate
Căruţele le învălesc
Pe d-asupra pîn'la roate;
Apoi femeile gătesc
Mîncare proastă şi să pun
Buluc pe lîngă un ceaun
În depărtare să privescă
Cum caii pasc la iarbă verde
Iar după şatră dezlegaţi
Şăd urşii bine învăţaţi,
Gîlcevi şi vorbe, şi strigare,
Amestecate cu cîntare,
Şi sunetul de fierării
Asurdă locul în cîmpii.
De drum ei iarăşi fac gătire,
Dar s-au trecut în vetre focul,
Toţi s-au culcat; în liniştire
Răsună de departe locul,

[1] Traducerea a fost tipărită la Bucureşti în anul 1837, în *Tipografia lui Eliad*. Este scrisă cu litere chirilice.

Numai cu glas de cîini lătrînd,
Şi uneori cai nechezînd
Pe ceru albastru şi curat
Cu stele multe-mpresurat.
O lună de lumină plină,
Trecea cu o mişcare lină,
Subt şatră unul din ţigani
Cu capul înălbit de ani,
Pe lîngă foc încă şăde,
Şi demîncatul pregăte.
El aştepta cu nerăbdare
Pe prea iubita lui fetică,
Ce îndiseară singurică,
S-a dus la cîmp pentru plimbare.
Dar ea nu vine! luna trece!
Moşneagul îngrijat petrece.
Zamfira nu se vede! Nu-i!
Şi s-au răcit mîncarea lui.
Dar iată e. În urma ei
Un tînăr vine din cîmpii —
Ţiganului necunoscut —
— Tătucă! fata i-a vorbit,
Un om din lume neştiut
Aflînd, la noi eu am poftit.
Strein fiind, dintru alt neam
El vrea să fie şi ţigan;
Pe dîns dreptate [1]-l prigoneşte
Şi el Alecu se numeşte

Moşneagul

— Prea bucuros! la noi rămîi
În astă noapte tu de mîi;
Sau şi mai mult, nădăjduiesc,
Eu gata sînt să înlesnesc
A ta petrecere aici,
Cu parte dupe roduri mici.

[1] *Dreptate* — aici: stăpînire.

A ostenelilor lenoasă.
Deprinde-te şi tu cu noi,
Cu sărăcia cea voioasă,
Şi mîine dez-de-mînecate [1]
Într-o căruţă amîndoi
Ne vom porni noi mai departe.
Vrun meşteşug trebui să ştii:
Fierar bun, sau scripcar să fii,
Sau poartă urşii tu prin sate.

Alecu

— Prea bine.

Zamfira

— Vom petrece noi
Tot împreună, amîndoi;
Dar e tîrziu şi nu-i nici lună —
Să ne culcăm cu sară bună!

Lumina cea de zi răsare;
Moşneagul s-a sculat îndată.
Trezind şi pe iubita fată:
— Zamfiro, scoală. Zioa mare!
Sculaţi, voi, de acum sculaţi!
Şi de gătit vă apucaţi.
O dată toţi au năvălit,
Şi şătrile au rădicat;
Au strîns degrab', au înhămat,
Şi iar în cale s-au pornit.
Magarii în spinare duc,
Copiii mici; iar ceilalţi,
Femei şi fete şi bărbaţi,
După căruţi pe jos se duc
Toţi peticiţi şi dezbrăcaţi

[1] *Dez-de-mînecate* — dis-de-dimineaţă.

Ce veselie! Ce cîntare!
Ce vorbe; şi ce vuiet mare!
Răcneşte ursul, cînii latră,
Şi scîrţie neunsa roată.
Într-un cuvînt a lor pornire
E deşănţată la privire.
Mîhnitul tînăr se uita,
La văi, la dealuri, la cîmpii,
Şi lucruri nouă căuta,
Între ţigani şi în pustii.
A lui Zamfiră prea iubită,
Cu negri ochi împodobită,
Îl mîngîie cu dezmerdare
Mărturisind a sa plecare [1]
Dar el în sine tot purta
O mîhniciune tăinuită,
În inimă pecetluită;
Şi-adeseori nevrînd ofta:
  Păsăruică mică
  Tu nu ştii de rău
  Nimenea nu-ţi strică,
  Cuibuşorul tău.
  Pe crenguţă creşti,
  Soarele răsare.
  Şi tu cu cîntare
  Lumea veseleşti.
  Primăvara trece
  Vine toamna rece,
  Oamenii urăsc
  Oamenii jălesc.
  Păsăruica dulce
  La loc cald se duce,
  Şade-n altă ţară
  Pîn' de primăvară.
Asemenea cu păsăruica
Şi tînărul nu avea loc,
Deprinde nu putea nimica

[1] *Plecare* — aici, afecţiune, dragoste.

Nici nu credea el în noroc.
A lui era mai lumea toată,
Pentru de grijă a sa purtare
Lăsa la pronia înaltă.
De mulţămiri, de desfătare
Mai înainte el ştia,
Căci slăbiciunile ardeau
În pieptul lui nepotolit.
Vieţuind în lume mare,
De slavă el s-a măgulit,
În toate a făcut cercare,
Şi cunoscîndu-le deşarte
Acum el s-a ascuns departe.
Dar focul nu mult va fi stins
Curînd îl vom vedea aprins.

Z a m f i r a

— Iubite! spune ce gîndeşti
Sau iarăşi tu acum doreşti
De lume mare şi de tîrguri?

A l e c u

— Ce să doresc! tu nu poţi şti,
Tu, nici nu-ţi poţi închipui
A tîrgurilor grele juguri,
Unde n-ai gustul de viaţă,
Nici suflă ei de dimineaţă
Ca noi un aer răcoros
Cu miros de cîmpii frumos.
Ei a iubi se ruşinează
De fire prea se depărtează,
Şi voia lor o tîrguiesc
Metalului ei se jărtfesc;
În aur cred, lui se închină,
Şi lumea lor de rău e plină.
Ce să doresc, a lor mîndrie!

Zîmbire cu făţărnicie!
A lor nebună pizmuire!
A lor deşartă strălucire?

Zamfira

— Dar acolo sînt curţi frumoase,
Petrecere în adunări,
Sînt multe lucruri arătoase;
Şi fetişoare de boieri.

Alecu

— Cu mulţămire cumpărată
Petrecerile nu sînt bune,
Unde nu-i dragostea cea dreaptă.
Şi veselia-i mîhniciune.
Iar fetele? tu-mi eşti primită,
Făr' de a lor împodobiri,
Ş-a pietrei scumpe, străluciri;
Să nu te schimbi a mea iubită,
Eu însă într-un gînd curat
Voiesc cu tine să împart
A mea din lume izgonire
Şi voie bună şi mîhnire

Moşneagul

— Măcar că tu ai petrecut
Între norodul cel bogat
Şi cu ştiinţă luminat.
Tot ne iubeşti pre noi prea mult
Însă nu-i pururea plăcut
Şi traiul nostru, la acei
Ce-n desfătare au crescut,
Tu ştii, de la părinţii mei
O din vechime povestire:
Pentru un om ce a trăit

Aici de Roma surghiunit[1];
Dar au uitat a lui numire;
Împodobită însă fire
Avea acel bătrîn vioi,
Vieţuind el între noi
Pe lîngă Dunăre spunea
De ale lui nenorociri,
Şi alte multe povestiri
Cu mintea sa închipuia
Dar alţii pentru dînsu prinde
Prin mreajă peştii şi vînat
Şi pentru iarnă-i pregătea
Din blane, straie de-mbrăcat
Iar el nici c-a putut deprinde
Nevoii îngrijăluiri,
Şi blestemînd cu mari cuvinte,
A soartei lui învăluiri.
Zicea, că dumnezeii grea
Certare lui au rînduit
Şi moarte, drept locul dar, cerea
Din sînul patriei răpit.
Ca un copil plîngea cumplit
El la aducerea aminte
De zilele de mai-nainte,
Murind, a fost lăsat cuvinte
A lui înstrăinate oase
Să se mute la a lor pămînt.

Alecu

— O! iată soartă ticăloasă
A unui scriitor vestit!
A unui patriot slăvit!
Poetule! Tu mie spune
Ce se numeşte slavă-n lume?
A laudelor glăsuire!

[1] Este vorba de poetul roman Ovidiu.

Din neam, la depărtatul neam!
Ori după moarte tînguire!
Sau în sfîrşit istorisire
Subt şatra a unui ţigan?!!
Uitînd cu ură lumea mare,
Acum Alecu de doi ani
Petrece tot între ţigani
Într-o firească desfătare.
Cu dînşii bine s-a deprins
Şi rareori el ca prin vis,
Abia mai aducea aminte
Petrecerea de mai nainte.
Vieţii lui, soţie bună
Cu dîns' Zamfira dimpreună
Să duc cu ursu pe la sate
Alecu prea frumos, mi-l joacă
Moşneagu daireaua bate,
Toţi pentru bun bacşiş se roagă;
Si-aşa petrec a lor viaţă.
Într-o zi de dimineaţă
Zamfira veselă cînta
Şi la Alecu se uita.

Cîntecul I[1]

„Arde-mă, frige-mă
În foc vînăt pune-mă.
De m-ai frige pe cărbune
Ibovnicu nu-ţi voi spune.
Că el este tinerel
Drăgălaş şi frumuşel;
Iar pe tine bărbat rău
Eu d-acum nu te mai vreu.
Şi tu măcar pîn la moarte
De m-ai bate, de m-ai arde,

[1] Anume acest cîntec, Puşkin în a sa alcătuire l-au prefăcut în limba rosienească (Însemn. Tălm.).

Şi bucăţi de m-ai tăia
Tot voi face cum voi vrea."

Alecu

— Ce numai taci, că am urît
A voastre cîntece ţigăneşti.

Zamfira

— Dreptate ai să le urăşti
Că tocmai pentru tine cînt.

Alecu

— Da' eu şi fără de cîntare
Pricep ceva a ta plecare.
Şi visul meu de astă noapte
Îmi preveste̦şte grele fapte.

Zamfira

— În visuri crezi, om luminat?
Un lucru foarte de mirat!

Alecu

— Nu crez în visuri, nici nu vreu,
Să crez întru nimica eu,
Şi tu de-acum nu ai crezare;
Iar visul meu fiind cumplit
În suflet a întipărit
O prea urîtă aşteptare,
Dar mai ales simţirea me
Îmi prevesteşte oarece.

Moşneagul

— La ce atîta supărare,
Tu ţi-ai făcut făr' de cuvînt?

Alecu

— O! nu, eu foarte bine simţ
Eu înţeleg a ei schimbare.

Moşneagul

— A ta mîhnire, temei n-are!
Ea îi femeie! Tu iubeşti;
Tu porţi o dragoste cumplită,
Statornică, nemărginită.
Iar inimile femeieşti
Prea înfocat ne îndrăgesc
Şi iar degrabă ne urăsc.
D-aceasta tu să nu te miri,
Că uită-te-n albastru cer
Pîn nori luna cum pluteşte
Ea tuturor împărtăşeşte
A sa lumină mîngîioasă,
Din oraş intră în alt,
Şi din acela vrea să iasă
Lăsîndu-l iar întunecat;
Şi cine poate zice lunei:
Stăi, într-un loc fără mişcare,
Sau cine stavilă va pune
Femeii la a ei plecare?

Alecu

— Dar cum mai înainte ea
Pe mine tare mă iubea?

Moşneagul

— Ascultă, eu să-ţi spui de mine:
Şi eu în lume am iubit
Mai mult poci zice decît tine
Nemăsurat fiind robit.
Cunosc această pătimire
Întîi ţin minte eu abia...
Pe cînd ştiam noi de sultan,
Iar Paşa de la Akerman
Ocîrmuia bugeagul tot,
Atuncea tînăr eu eram
Şi să-ţi închipuiesc nu pot
Cel dintîi foc ce s-au aprins
Întru simţirea mea nestins.
În scurt ceea ce-am dorit
Cu mare drept am dobîndit
Dar un minut de fericire,
Au fost un vis, o nălucire.
Nevasta mea numai un an,
Mi-a arătat ceva plăcere,
Apoi fugind cu alt ţigan
M-a fost lăsat în supărare
Şi cu Zamfira mititică.

Alecu

— Dar tu n-ai mai făcut nimică?

Moşneagul

— Ce să mai fac! Şi cine poate
În silă dragoste a scoate?
Iar oamenii petrec în lume
Mai multe rele între bune.

Alecu

— Eu nu-s aşa! eu pîn la moarte
Voi răzbuna a mea dreptate

Găsindu-mi duşmanul dormind,
Pe malul mării neştiind,
Că eu aproape sînt de dîns',
Ş-atunci l-aş arunca în mare
Şi moartea cea făr' de scăpare
O aş privi cu haz şi rîs.

Ocrotitoarea acea bună
A înfocatului amor,
O noapte lină fără lună
S-au pus pîn' la a zilei zori.
Pe ceriu stele scînteiază
Cu strălucitele lor raze.
Ţiganii toţi au adormit:
Alecu vis prea greu visează
Şi se trezeşte mult uimit:
Zamfira lîngă dînsul nu-i!
Dar unde e?!... În pieptul lui
Se bate inima zuliară[1]
Întru mînia înfocată.
El iese înarmat afară,
Pe iarba cea înrourată
O tăinuită urmuşoară
Se vede... El în nerăbdare
Nu merge, ci, pot zice, zboară.
Dar ce amarnică mirare!
După movili se văd în zare
Ca două umbre şopotind...
El se opreşte ascultînd:

Zamfira

— Mă duc de-acum

Ţiganul tînăr

— Mai stăi, puicuţă!

[1] *Zuliar* — gelos.

Zamfira

— Zău că mă tem, mă tem, drăguţă.

Ţiganul tînăr

— Da' pentru ce atîta frică,
Stăi, nu te teme de nimică,
Alecul tău va fi dormind...

— Aci voi veţi muri iubind!...
Alecu groaznic a strigat,
S-a repezit şi a şi dat
În inimă cu iataganul.
Mort a căzut atunci ţiganul.
Zamfira în aşa uimire
A zis cu deznădăjduire:
— Ucigaşule! mi-i frică
De vărvărească ta pornire.

Alecu

Şi tu dar lîngă dînsul pică!
(o loveşte în inimă)

Zamfira

Ah! am iubit! Iubind şi mor...

Se revarsă de ziuă zori:
Alecu după deal şedea
Cu iataganul plin de sînge
Şi două trupuri reci privea,
Iar cînd s-au început a strînge
Ţiganii toţi pe lîngă dîns,
Atunci moşneagul cu mîhnire,
Nevrînd a face răsplătire,
Apropiindu-se a zis:

— Fugi, varvar om, tu de la noi,
Te du la lumea ta cea mare
Şi lasă-ne întru uitare:
Tu eşti născut pentru război,
Şi te făleşti cu deşteptare
Iar noi în rînduirea soartei
Sîntem sălbatici, dar fireşti,
Ştiinţi n-avem pravilniceşti,
Nici sînge nu vărsăm cu moarte,
La suflet ne numim mai mici
Şi n-am ucis încă pe nime.
Iar tu eşti varvar, fugi de-aici!
Te du, şi dumnezeu cu tine.
Zicînd aceste, au luat
Ţiganii trupurile moarte,
Plîngîndu-le le-au îngropat,
Şi s-au pornit în altă parte.
Numai o şatră în cîmpie
Rămasă singură, pustie,
Aşa cînd toamna dimineaţă
Cucoarele se înarmează
Şi să pornesc cu strigăt mare
La locuri calde pîn' la vară.
Iar una ce putere n-are,
Fiind rănită-n aripioare,
Rămîne singură, pătrunsă
De mîhniciunea cea nespusă.

SATIRE
şi
ALTE POETICE COMPUNERI
de
ANTIOH CANTEMIR
traduse din ruseşte de
A. DONICI şi C. NEGRUZZI

CĂTRE MINTEA SA

O, minte crudă încă, a neştiinţei rod,
Astîmpără-ţi îndemnul ce-mi faci către condei!
Căci repedele zile pot trece liniştite,
Şi slava se cîştigă şi fără de a scrie;
Iar căi se află multe ce către ea ne duc,
Pe care-un picior vrednic nu poate poticni.
Acea mai neplăcută e calea blăstămată
Din cele nouă fete [1], ce umblă tot desculţe,
Perdură mulţi puterea şi-n capăt n-au ajuns!
În trudă şi sudoare îţi trebui să te scalzi,
Şi care-i răsplătirea? Ocara şi dispreţul!
Acela ce la masă pe cărţi se gîrboveşte,
Ţintind la slove ochii, nu locuieşte-n curţi,
Nu are grădini mîndre de marmuri strălucind
Nici oile-nmulţeşte la turma părintească.

. . . .

Iar răul e acesta că mulţi în domni fălesc
Sfiindu-se, acele ce în supuşi defaimă!...
Eresul [2], dezbinarea sînt fiicele ştiinţei.
Mai mult minţeşte-acela ce e mai învăţat,
Şi care tot ceteşte curînd se face-ateu.
Criton trăgînd metanii oftează şi cîrteşte,
Rugîndu-şi „sfîntul suflet" cu lacrimi umilite
Să vadă cîte rele de la ştiinţă vin.

---

[1] Cele nouă muze.

[2] În versurile care urmează Antioh Cantemir adresează o usturătoare satiră la adresa unor nobili retrograzi de la curtea ţarului, înverşunaţi duşmani ai progresului, care căutau prin obscurantism să torpileze reformele lui Petru I.

Cum oamenii printr-însa ades se rătăcesc.
Copiii noştri care erau mai înainte
Supuşi şi blînzi la toate, pe calea mîntuirei
Păşeau ca şi strămoşii, cu frică ascultînd
Idei şi lucruri care nici cum înţelegeau;
Acuma prin biserici scot scandal din scriptură,
Răstălmăcesc şi cată să afle începutul,
Pricina şi sfîrşitul; puţină cinste dînd
La tagma preoţească. Năravul acel bun
Cu totul îl pierdură. Ei cfas [1] nu vor să bee,
Şi n-ar mînca pastramă măcar orice le-ai face.
Iar nu să se îndese în trebi politicale;
Şi zic cum că aceia ce lume-au părăsit,
Nu trebuie să aibă arende şi moşii.
Silvan o altă vină găseşte-nvăţăturei;
Ştiinţa, zice, este a foametei pricină.
Noi am trăit în lume, latina neştiind,
În mai îmbelşugare decît trăim acum.
Mîncam mai multă pîine în starea ignorantă,
Şi hrana o pierdurăm de cînd ştim limbi străine.
Cuvîntul meu de n-are putere şi temei
El însă nu jigneşte pre nobilii bărbaţi.
Prostimea numai cere în toate rînduială,
Iar disputa-nvăţată pre un boier nu prinde.
A nebunit acela ce umblă ispitind
Puterea sufletească şi marginile ei;
Şi cel ce în sudoare petrece întregi zile,
Dorind să afle cursul ş-a lumei armonie,
A lucrurilor reguli din latul univers,
Nu face decît nuca azvîrle pe păreţi.
Şi oare prin aceasta o zi către viaţă,
Sau o para în pungă va mai spori la mine?
Pot să pricep mai bine cît fură într-un an
Vatavul şi chelarul? Putea-voi să sporesc
Mai multe buţi la velniţi, mai multă apă-n iazuri?
Nu este mai cuminte şi cel ce-şi frige ochii,

[1] *Cfas, cvas* — băutură acrişoară, pregătită din mere.

Suflînd cu ne-ncetare cărbuni înflăcăraţi,
Ca să priceapă soiul şi firea de metal;
Căci noi cunoaştem bine ce-i Buche [1] şi ce-i Vede [2]
Şi osebim argintul din aur, din aramă.
Ştiinţa pentru boale şi cea de buruieni
Sînt iar minciuni. De pildă, te doare capul rău,
Un doctor îţi ia mîna, te pipăie la vînă,
Şi de-i vei da crezare pricina e din sînge.
Dacă slăbim, ne zice că sîngele-a stătut;
La fierbinţeală iarăş' pe loc îţi dă răspuns;
Cînd trup viu înăuntru nu a văzut niciunul.
Şi-n vreme ce ne spune poveşti d-aceste multe,
Grăsimea pungii noastre se scurge într-a lui.
Să nu dormim noi noaptea la stele căutînd,
Ca să le aflăm cursul, să le găsim vreo pată?
Schimbîndu-ne odihna pe curiozitate,
Să ştim oare pămîntul se mişcă ne-ncetat,
Sau luminosul soare? Cînd noi dintr-un ceaslov
Putem şti ziua lunei şi ceasul cînd se mişcă!
Noi n-avem vreo nevoie d-a lui Euclid [3] ştiinţă,
Ca să-mpărţim pămîntul în firte [4] şi bucăţi,
Şi ştim făr-de algebră cîţi bani sînt într-un leu.
Silvan iubeşte numai ştiinţa aceea care
Venitul înmulţeşte, şi scade cheltuiala;
De nu se-ngroaşe punga nu vede vreun folos,
Ci numai nebunie pentru societăţi.
La faţă roşul Luca, ce hojma rîgăeşte,
Ne spune că ştiinţa prietenia curmă;
Că noi sîntem pe lume creaţi de dumnezeu,
Cu darul cugetării obşteşte să trăim;
Căci ce folos au alţii, cînd eu închis în casă
Pe morţi [5] schimb adunarea acelor vii prieteni?

[1] şi [2] — litere ale alfabetului slavon: b şi v.
[3] *Euclid* (mort 285 î.e.n.) — matematician grec, cunoscut prin cercetările sale asupra geometriei.
[4] *Firtă* — sfert de pogon. Pogonul = 5011,79 m.p.
[5] *Morţi* — aici, scrierile şi faptele celor morţi.

Cînd nu mai este alta societatea mea,
Decît o călimară, hîrtie şi condei?
Viaţa este dată spre rîs şi bucurie;
De ce dar să o facem din cît e şi mai scurtă?
Să ne lăsăm plăcerea, şi ochii să stricăm,
Şezînd cu ne-ncetare în cărţi acufundaţi?
Mai bine cu paharul să trecem nopţi şi zile;
Căci rodul vieţei este lăsat spre veselie,
El vorba înviosează, pre oameni învoind,
A gîndurilor grele împrăştie — orice nor;
El mîngîie săracii, pre slabi îi întăreşte,
Şi inimile moaie gonind melancolia;
Mai lesne amorezul prin mijlocirea lui,
De la a sa iubită cîştigă orice favor.
Cînd se vor trage brazde p-a cerului lăţime,
Şi-n loc de flori prin iarbă vor răsări tot stele
Cînd rîu-şi va întoarce al său curs îndărăt,
Şi vremile trecute din nou vor reveni,
Cînd va mînca monahul în post numai scrumbie,
Atunci lăsînd paharul m-oi apuca de carte.
Medor se jăluieşte hîrtie că stricăm
Cu scrisul şi tiparul ce nu sînt de folos,
Încît îi este teamă că n-o să mai rămîie
Cu ce să-şi încreţească zulufii săi cei mîndri.
El nu dă pe Seneca [1] un funt [2] de pudră bun.
Virgil un ban nu face mai mult decît Egor [3],
Şi Recs [4] e mai de treabă decît Ciceron foarte.
D-acest fel de cuvinte urechile-mi sînt pline.
Ascultă deci, o minte, cum eu te sfătuiesc;
Fii mută ca un peşte, şi nu mai tot vui,
Un scriitor se-ndeamnă prin laudă a scrie,
Iar fără ea tînjeşte, cînd alt folos nu are.

[1] *Seneca* (61—30 î.e.n.) — profesor de retorică din Roma. A scris şi despre metodele de învăţămînt.
[2] *Funt* — aprox. ½ kg.
[3] *Egor* — vestit croitor din Moscova (n. trad.).
[4] *Recs* — croitor neamţ (n. trad.).

Şi pînă cînd tot hulă drept laudă să rabd?
Să sufer ca beţivul ce n-are vin de-ajuns,
Ca popa ce nu poate în praznice petrece,
Ca tîrgoveţul cărui lipseşte buna bere?
Eu ştiu că nu poţi, minte, a-mi arăta curat,
C-un desfrînat nu poate virtutea a slăvi,
Că scumpul, ipocritul, acel crescut în mode
Şi care adevărul nu vor a-l auzi,
Nu pot să nu hulească ştiinţa; dar rău fac,
Căci vorba lor n-ascultă bărbaţii înţelepţi.
Frumos tu judici, minte, aşa să fie trebui!
În veacul nostru însă, a răilor poveţe
Ţin duhul în strînsoare, împiedicînd ştiinţa
Ce n-are-atîţia numai protivnici şi vrăjmaşi,
Cîţi eu în scurt aice acum am arătat,
Sau care puteam încă şi mai fătiş să-i număr.
Azi cumpăna-aurită a Temidei [1] se află
În mînele acelor ce raiul îl deschid,
Şi care adevărul nu vor a-l auzi,
De vrei să fii episcop, c-o mantie vărgată
Înfăşură-ţi trufia, îţi pune-un lanţ de aur,
Sub mitra strălucită ascunde-ţi capul sec,
Şi subt o barbă lungă stomacul îmbuibat.
Diaconul să meargă cu cîrja înainte:
Te-ntinde-ntr-o caretă, şi tot blagosloveşte
În dreapta şi în stînga, cînd eşti plin de venin.
Din asta te-ai cunoaşte că eşti arhipăstor,
Şi toţi cu umilinţă ţi-ar zice preasfinţite.
Ce iesă din ştiinţă, şi ce folos aduce
Bisericii? Aceia care sermonuri [2] fac
A sfintelor locaşuri averea nu sporesc,
Cînd numai din venituri mărirea lor se vede.
De vrei să te faci iarăşi judecător dreptăţii
Îţi pune o perucă, şi nu îngădui [3]

[1] *Temida* — Zeiţa dreptăţii.
[2] *Sermon* — discurs, predică.
[3] *A îngădui* — aici, a ajuta.

Pe cel cu mîna goală sărman jăluitor,
Nu crede-ale lui lacrămi, el e deprins a plînge.
Cînd îţi cetesc decladuri tu dormi pe jilţ în tihnă,
Şi de-ţi aduc aminte de vreun paragraf,
Din legile civile, din dreptul natural,
Nu-i asculta ; le spune c-aceste toate-s fleacuri,
Şi pentru cel în slujbă zădarnică povară.
Diecilor [1] se cade a răscoli hîrtii,
Judecătorul numai să ştie întări.
La noi n-a sosit vremea, în care-nţelepciunea
Prezidua în toate încununînd ştiinţa
Şi meritul oricărui, cînd toţi se sîrguiau
Către înaintare prin mijlocirea ei.
Departe sîntem încă de veacul cel de aur !
Trufia, lenea, banii opresc înţelepciunea ;
Şi ignoranţa ţine a-nvăţăturii loc !
Ea-n haine aurite, sub mitră se făleşte
Ea judecă norodul şi oştile comandă ;
Iar biata-nvăţătură în zdrenţe îmbrăcată,
Din orice casă este gonită cu ocări ;
De-a ei prietenie cu toţii se feresc :
Ca cei care pe mare au suferit furtună
Şi nu vor să mai intre în slujba marinară.
Toţi strigă : rod nu iese de la adînci ştiinţi ;
Deşi-i de duh plin capul acelor învăţaţi,
Dar punga li-i deşartă şi mînile lor goale.
Acela care ştie a fluiera în flaut
Trei patru cînticele şi a dansa uşor,
Care cunoaşte soiul de orice fel de vin,
Se-mbracă după modă şi mestică cărţi bine,
Deşi-i cu dinţi de lapte, oricare treaptă naltă
Îi pare foarte mică la vrednicia lui ;
Nu pot să-l cumpănească nici şapte înţelepţi.
La oameni nu-i dreptate ! un cleric sec răcneşte :
Eu încă nu-s episcop dar ştiu de rost ceaslovul.

[1] *Diac, dieci* — scriitor în cancelarie (în vechime).

Apostolul, Psaltirea ca apa le cetesc,
Pe Hrisostom [1] trec lesne deşi nu-l înţeleg.
Oşteanul care poate abia numele-a-şi scrie,
Pretinde ca să aibă a polcului [2] comandă.
Copistul bănuieşte că nu-i judecător.
Boierul se-nciudează că nu-i în slujbă pus,
Cînd şapte boieri are trecuţi într-a lui spiţă.
Şi două mii de oameni hrăneşte pe moşie,
Măcar deşi nu ştie nici scrie, nici ceti.
Asemenea cuvinte şi pilde auzind,
Astîmpără-te minte şi nu fii supărată
Că eşti necunoscută, căci paşnica viaţă
La cel care petrece în liniştit locaş,
Deşi urîtă pare, dar n-are-nvăluiri.
Dacă înţelepciunea a vrut să te-nzestreze
Cu darurile sale, te bucură în sine,
Şi cugetă în tihnă la rodurile ei.
Nu te-ncerca zădarnic la oameni să arăţi
Acelea care lumea le suferă, le vede,
Şi care-n loc de slavă, ocară-ţi vor aduce.

CĂTRE MUZA SA

O muză, este vreme să-ţi schimbi ghimposul stil,
Să nu mai scrii tot satiri [3] căci mulţi nu te iubesc.
Cîrtind că mă amestec tot unde nu am treabă,
Şi mă arăt în lume cu multă sumeţie.
Văzui eu mulţi d-aceia ce nu au scris nimic
Asupra nimănuia, ba înc-au măgulit,

[1] *Hrisostom* — patriarh al Constantinopolului care a criticat moravurile aristocraţiei.
[2] *Polc* — regiment.
[3] *Satiri* — satire.

Nu căpătară însă vr-o soartă mai ferice ;
Dar mie ce-mi rămîne s-aştept de la a ta milă ?
Năravurile rele tu nu îngăduieşti,
C-o mare cutezare le rîzi, le înfruntezi,
Nu vrei s-ascunzi nimica, zici lucruri prea pe faţă
A ta plăcere este pe viţioşi să superi,
Şi pentru-a tale fapte osînda eu o trag.
Nu vezi cum se găteşte Condrat şi cu ai săi,
Cum furioşi adună şireata diecime [1],
Cum slimuiesc [2] asupra-mi o jalobă întinsă
Voind ca să mă tragă pe loc la tribunal,
Căci ocîrînd pe Clites am vrut să-mpuţinez
Beţivii, şi prin asta să scad venitul vămii ?
Iar Nicon ce iubeşte tot lucru cu dovadă
O biblie întreagă aud că a cetit,
Din care trei tetrade a scos de mărturii,
Zicînd, că necuratul prin tine ocăreşte
Cucernicele barbe ; că împotriva legii
Noi mantie vărgată vestmîntul sfînt numim.
Şi toţi judecătorii aceste rele pîri
Le vor lua de bune, căci lor am scos o vorbă
Că numai cînd iau mită obişnuiesc dreptate.
În scurt cu orice cuget nevinovat şi bun
O satiră e scrisă, ea tot împunge-n ochi
Pe cei cari într-însa se văd ca în oglindă,
Ş-aşa se ştiu pe sine precum în ea s-arată.
O muză, a mea lumină ! Al tău stil veninos
Vătămător e foare sărmanului poet !
E rău lovind pe altul să nimereşti în sine,
Căci versurile care în cititori nasc rîsul,
Adese aduc lacrimi la bietul autor.
Arăt eu adevărul, pre nime nu numesc,
În versuri rîd şi-n suflet plîng relele năravuri.

[1] *Diecime* mulţimea diecilor.
[2] *A slimui* — a mînji cu unsoare.

La oameni adevărul nu place totdeauna.
Cine vr-odinioară de el te-a întrebat ?
Spuindu-l chiar pe faţă pre mulţi nemulţumeşti.
Acel care doreşte a fi cu lumea bine,
Şi a trăi în pace, linguşituri să scrie.
Cînd nu-i moral în oameni de ce să ne mîhnim ?
De-am merge tot cu dreptul curînd am sărăci ;
Căci relele deprinderi acum s-au făcut fire,
Şi nu se trec din lume ca moda de capele [1].
Această-nsărcinare păstorii sufleteşti
S-ar cuveni să aibă, şi datoria lor
Neapărată este năravuri să-ndrepteze,
Dar ei păzesc tăcere, nu vor să-şi bată capul ;
De ce dar noi cu lumea să batem tot război ?
Cînd prin aşa urmare nu poţi a căpăta
Nici lemne de ars iarna, nici gheaţă-n timp de vară.
De-i vrea să-mi arăţi însă c-acei vestiţi satirici
Pers, Iuvenal [2], Oraţiu [3], franţezul Boileau [4]
Nu numai nu avură din scrieri neplăceri,
Ci cîştigară încă nemuritoare slavă ;
Ş-asemenea pe mine ce calc pe a lor urmă
M-aştept' aceeaş' soartă, ţi-oi spune că greşeşti ;
Căci însuşi fiica Joei purta condeiul lor.
Tu nu eşti a lui fiică ; pe tine Mnemosina
Te-a zemislit în sînu-i cu cine ştie cine.
În ei plăcuta glumă cu mintea înfloresc.
Iar versele curg limpezi ca rîul lin pe şes ;
Ş-acei ce-n a lor ziceri găsesc vro înfruntare,

[1] *Capelă* — pălărie.
[2] *Juvenal* (42—125) — scriitor satiric roman.
[3] *Oraţiu* — Quintus Horatius Flavicus (65—8 î.e.n.) poet roman. A scris ode, satire, epistole.
[4] *Boileau* (1636—1711) — poet francez.

Nu pot să se atingă văzînd că-i bine zisă.
Cînd singurul tău merit nu e decît să spui,
Că rasa şi potcapul călugărul nu fac.
Aşa vorbesc acuma; aşa trăiesc în lume?
Pe buze poartă miere şi fierea-n piept ascunde;
Arată-te prieten la cel ce eşti vrăjmaş.
De vrei ca între oameni să însemnezi ceva.
O muză! Să începem a mai tîmpi condeiul,
S-aşternem pe hîrtie tot laude pompoase,
Chiar Tulie, spre pildă, deşi e un viclean,
Isteţ, la minte ager, putem să-l renumim;
Şi nespuind cum este, să ne silim a-l face
Aşa precum în lume ar trebuie să fie.
La fălitori făţarnici acest drum nu e nou;
Ei laudă în faţă pe care-n sine-i rîd.
Dar Tulie nu-ţi place; pe altul poţi alege,
Silvan o zi întreagă nu zice nici o vorbă;
Deşi ştii că prostia îl face-a fi tăcut,
Tu lumii dovedeşte că e bărbat mintos,
Şi că înţelepciunea îi ţine limba strînsă.
Şi Cvintie bun este. O carte cît de groasă
Prea lesne poţi să umpli cu laudele lui.
Vezi ce primire bună! Vezi cum e de plăcut!
Cu toţi vorbeşte dulce, desmeardă pre oricare;
Voind să se arate de făcător de bine,
Pe Dumnezeu ia martor l-a lui făgăduinţi.
De ce el caracterul îşi schimbă acest fel?
Puţini o ştiu aceasta. Nici noi să nu mai spunem
Că el s-arată astfel cu toţii blînd şi dulce,
Căci nu este în stare să poată face rău.
Ca să stricăm hîrtie ca dînsul mulţi aflăm;
Se pot uşor cunoaşte deşi n-au semn în frunte
Iar dacă pentru tine nu sînt nici aste versuri
Apucă-te de cîntă plăcerea lui Titir [1]
În braţele-Amarilei [2], s-au tristului Filen [3]
Amor către Irisa [4]. Titir viaţa-i dulce

[1], [2], [3], [4] — Personaje din poeziile pastorale.

Nu schimbă pe coroană şi slavă-mpărătească.
Filen cu faţa tristă şi desnădăjduit,
Cînd turma îşi adapă sau o păzeşte-n cîmp,
Nemîngîiat se află; ai săi ochi lacrimi varsă,
Pîn' ce Irisa vine şi cu un gingaş zîmbet,
Ea mîndră îi aţîţă văpaia de amor.
De nu găseşti plăcere în versuri d-acest fel,
Aruncă o privire şi vezi trecuta-mi viaţă.
Deşi întîi norocul mi-a fost mai cu priinţă
Dar pîn-în sfîrşit aspru el tot m-a părăsit,
Şi încă nu-nceteează de a mă prigoni.
Cu-acest nou soi de versuri ce nasc melancolie,
Noi poate vom aduce la cetitori plăcere.
Tristeţea este dară la omul muritor,
Căci el pe tot minutul păşeşte spre mormînt?
Să aibi numai plecare, materie destulă
Găseşti pentru a scrie. De ce dar să faci satiri,
Şi ura tuturora să tragi asupra mea?
Dar văd că tu, o muză, te tulburi, te roşeşti,
Nu îndrăzneşti să lauzi pe cei care sînt vrednici.
Şi nu vrei să-ţi pierzi vremea cu măguliri deşerte.
Noi nu sîntem în stare a lăuda de-ajuns
Pe oamenii de merit; povara este grea,
Căci omul în viaţă adese se preface.
Abia vrei s-arăţi lumei o faptă lăudată.
Cînd vezi c-acea virtute era numai un fum,
Şi cel ce ca omătul ni se părea de alb
Cu totul ni s-arată pătat de mîrşăvii
Atunci a mea lucrare zadarnică rămîne,
Şi trebui altui idol s-aducem tămîiere.
Sau de găsesc schimbare în caracter, să tac
Şi să-mi cîştig prin asta ruşine şi dispreţ;
Căci oamenii mai lesne vederea lor vor crede,
Decît a unor versuri făloasa buiguire;
Nu judecă virtutea după linguşituri.

Poți rupe-acele versuri, va zice cineva,
Și altele compune, prefă-le și le-ntoarce,
Pare că nici o trudă nu dă acea lucrare;
Dar cerce-se el singur de-i pare că-i ușor.
Eu însă știu că dacă m-apuc de lăudat,
Ș-al tău nărav, o muză, voiesc de a-l preface,
Oricît mă lupt cu gîndul, asud, mă frec pe frunte,
Abia scot două versuri, ș-acele încă sînt
Neroade, schipătînde, și aspre la auz,
Asemene cu cele ce-a scris un oarecare,
Pe sfinții toți puindu-i în șirul alfavitei[1].
Al tău duh este trîndav, produce foarte greu;
A scri ce nu simțește nu poate nicidecum!
Iar cînd năravuri rele găsesc spre înfruntare,
Îndată de faci alta, te istețești la minte,
Din pană versul curge mai iute, mai ușor,
Eu însumi între sine că sînt poet mă simt,
Și nu fac cititorii atît de mult să caște.
Grăbesc voios și ager ca un viteaz la luptă,
Sau ca un popă care cînd mortul și-a-ngropat,
Aleargă să nu scape ospățul pregătit.
Cîntările-amoroase sînt numai pentru-aceia,
Ce au o minte crudă și trupul slab din fire.
Cînd văd pe rumeni buze un suflet scînteind,
Și ochii cu văpaie privirea mea așteaptă,
Nu pot a nu le-aduce și eu închinăciune.
Destule cîntecele făcui eu mai de mult
Ce fetele le cîntă, și junii cînd simțesc
În tînărul lor suflet a dragostei săgeată.
Acelor șegi naive trecu frumoasa vreme,
Și nu-mi rămase alta decît a mă căi,
Că zilele de aur acest fel le-am pierdut.
Acei ce-n floarea vrîstei amorului slujiră
Legați în a lui lance, căiască-se acuma,
Că singuri sînt unealta nenorocirei lor;
Eu nu voi să mă ferec cu însuși mîna mea.

[1] Alfabetului.

Copilul orb tot poate plăcere să-mi aducă,
Iar nu să mă mîhnească, c-apoi fără zăbavă
D-a lui prietinie mă lepăd, mă despart;
Îi pot hărăzi ceasuri, dar rob nu vreau să fiu,
Ce să cătăm aiure pricini de-ntristare,
Au nu pe negîndite asupră-ne ea vine?
Dacă în astă vîrstă nu am putut scăpa
De cursa dușmăniei, și dac-al meu noroc
Mi-a fost puțin statornic, eu numai sînt o pildă?
O lume-ntreagă cearcă a lui caprițiі grele.
Atunci ar fi mirare cînd numai vasul meu
Tot pe acele valuri în liniște-ar pluti;
Iar astăzi cînd în pace plutesc pe-a lumii unde,
Atîta îmi ajunge, și uit cele trecute,
Ș-așa cum viitorul nu pot a-mi hotărî,
Puțină îngrijire eu pentru dînsul am.
Din mîna prea-înaltă a priimi sînt gata
Oricare-mi va fi soarta ș-a anilor mei număr.
Viețuind cu cinste și făr-învăluiri,
Voi trece spre sfîrșitul acel neapărat;
Pe poarta veșniciei eu voi intra acolo,
Unde dorita pace d-apururea domnește.
În scurt a scrie satire sîntem numai deprinși
Nu izbutim în altă; iar după firea mea,
Cu tine făr-a scrie nu pot trăi în lene.
Cîrtească cui nu place: cu mîna îndrăzneață
Noi să-nfruntăm în față năravul prihănit.
În adevăr greu este de a ne stăpîni,
Cînd cel ce cu latina abia s-a uns pe buze
Pretinde să ne-arăte învățătură multă,
Cu mina rîzătoare vorbește ne-ncetat
Visînd că-nțelepciunea îndreaptă graiul său.
Sau cînd văd plăcintarul în aur și-n caretă,
Cînd îngîmfat diacul se leapădă de mumă,
Și numai cu boierii voiește a fi neam;
Cînd un morar făina abia a scuturat
Ș-acum din ochi închide, se supără, cîrtește

Că muștele ce zboară ridică colb prin casă.
Lor satira să placă nu poate nicidecum,
Dar nouă ce ne pasă ; iubirea lor nu vrem
Și de a lor mînie am prea puțină grijă.
La oamenii aceștia nimic nu am a cere,
Și a avea relații cu dînșii mă feresc ;
Funingina negrește cînd te atingi de ea.
Nimic nu pot a-mi face căci sînt supt apărarea
A unei patrii mume ce este foarte dreaptă.
Iar cei ce mintea, duhul de sus au priimit
Ca niște buni, ei bunul vor ști a prețui
Și versurile noastre le vor ceti-n plăcere,
Nădăjduind că poate stricatele năravuri
Vor mai scădea la număr. O cît atunci folos
Și laudă slăvită cu drept vor dobîndi !

SATIRA VIII

Ferice de acela ce stînd pe un picior
Compune două sute de versuri într-un ceas,
Mînjind o jumătate de conț [1] pe toată ziua ;
Ce scrie cum îi vine, fără să-și bată capul
Să afle din ce parte afară suflă vînt.
Pre mine însă soarta cumplit mă osîndi
Să scriu cu îngrijire, cu trudă și cu număr.
Cînd voi s-apuc condeiul, mă-ntreb întîi
pe sine :
De nu silit de patimi doresc a fi autor ?
Nu oare fala slavei la care aș privi,
Sau pizma ori mînia, dorința clevetirii,
Îmi predomnesc în minte ? Căci oricît de cinstită
O faptă e în sine, dar poate fi prea rea,

[1] *Conț* — o duzină de coli de hîrtie.

Cînd scopul ei se trage din vițios izvor.
De văd că al meu cuget nimica nu-mi impută
Atunci întorc privirea și cercetez năravuri,
Mă sîrguiesc din rele s-aleg ce-i de folos ;
Eu laud ce e bine și rîd de ce e rău.
Găsind un sujet vrednic de mica mea putere
Slobod la scris condeiul, dar făr-a-i lăsa frîul
Nu mă lenesc a șterge de scriu puțin sau mult
Nu mă aprind, ci caut să fie cu bun simț
Orice voiesc a zice, și versurile mele
Să aibă o măsură stînd unde se cuvine ;
Să nu slăbesc ideea nici de prisos să-nșir
În sunete deșerte un grai neînțeles.
Iar mai vîrtos iau seama să nu jignesc pe nime
Cu vrun cuvînt obraznic ieșit din a mea pană,
Ca nu defăimînd aspru năravul acel rău,
Să dezvălesc că însumi sînt rău și pătimaș.
Văzut-ați vreodată un bun hirurg cînd sînge
Sloboade unui bolnav ? Cu ce luare-aminte
La mîna cea legată tot pipăie cercînd
Să afle unde-i vîna, apoi lovește-ncet
Păzind cu scumpătate ca rana să nu fie
Mai mare decît trebui ? Această îngrijire
Și eu cînd scriu la versuri întocmai imitez ;
Îmi pare că iau sînge la demoralizați.
Cum am sfîrșit lucrarea, o strîng, o dau uitării,
Apoi o cioplesc iarăși, ș-avînd mai multă trudă
Decît mai înainte pe sine nu mă cruț ;
Dar versurile mele tot nu cutez s-arăt.
Ne-ncrederea de sine, rușinea, ne-ndrăsneala,
În mine sînt sădite sau d-a naturii mînă,
Sau din copilărie din sfatul părintesc ;
Iar dreapta judecată cînd vream a fi sumeț
M-amenință îndată cu chinuri, ostenele :
D-atuncea pînă astăzi urmez a lui povață.
Cred ori și cînd că fața ce priimește-ades
Colorul rușinării se face îndoit

Mai vie, mai frumoasă, dînd semne vederate
De nevinovăţie ; că limba cea uşoară
Cînd slobodă aleargă, se-mpedecă curînd ;
Că îndrăzneala este atunci de lăudat,
Cînd ne sluješte-n lupta cu relele năravuri
Cînd smulgem de la duşman cu dreptul biruinţa,
Cînd clevetiri urîte vădind le-nfruntăm,
Sau apărăm dreptatea unui nevinovat.
Cred iarăşi că acela ce se socoate-n sine
Mai mult decît oricare, de laudă nu-i vrednic,
Văd însă cu-ntristare, c-asemenea plecări
Îmi sînt vătămătoare, dar nu pot să le las.
Şi nu mă strică numai că-mi fac împedecare
Să scriu sumeţ la versuri, şi singur să mă laud,
Ades prilejuri bune din mînă am scăpat
Căci mi-a lipsit curajul de a le putea ţine
Ades şi a minciunii am suferit urîtul ;
M-am chinuit în sine, şi ca o cloşcă mută
N-am zis măcar : iubite, mai cruţ-al meu auz ;
Cînd dinpotrivă altul ce-a zilelor favor
I-a dat obraz d-aramă ca orice legi să calce,
Ruşinea, simţimîntul să le dispreţuiască,
Să nu-şi mai schimbe faţa în galben sau în roş
La toată uşa bate, se-nchină tuturor,
Spinarea îşi îndoaie, şi de refuz nu-i pasă ;
Supărăcios, obraznic din casă dat afară,
D-o sută de ori iarăşi se-ntoarce înapoi,
Uitînd că şi stăpînul şi slugile-l urăsc.
Aşa din treaptă-n treaptă norocul îl ridică,
Căci vrînd de el să scape îi împlinesc ce cere.
Cînd eu, oftînd zadarnic pierd vreme de cinci ani
Pe lîngă frumuşele, un altul îndrăzneţ
Întru o zi îşi vede nădejdea-ncununată ;
Neam, minte, vrednicie din gură nu-i mai iese ;
Isprăvile străine le dă de ale lui ;

Defaimă orice lucru, şi vréa prin adunări
El numai să vorbească, iar ceilalţi să tacă
Făcîndu-i fără voie de dînsul să se mire.
Sînt rari aceia care ştiu cumpăni pe om
Din greutatea vorbei, şi bine înţeleg
Ce crieri pot produce cuvintele rostite.
Mulţi mintea ne-o măsoară chiar după limbuţie
Şi cred că nerozia e dată la tăcuţi.
Ades aud aceste : Artist e om cinstit,
E delicat şi poate să fie bun prieten,
Dar într-un ceas o vorbă nu poţi de la el scoate
Cuvîntul de pe buze-i se trage lin şi scurt,
Cu dînsul totdeauna îmi vine a căsca,
Şi iată ce mă face să cred că duh nu are.
Virtutea din vecie stă purure în mijloc
Între acele margini ce patimile nasc.
În vremea noastră însă aceasta s-a schimbat.
Şi cine avînd oare venituri măsurate,
Nu se sileşte încă să-şi mai mărească starea ?
Cu dreptul sau cu strîmbul s-adune aur mult ?
E leneş acel care se poate mărgini ;
E neplăcut acela ce-şi cumpăneşte vorba,
Şi este mic de suflet acel ce-şi chibzuieşte,
A sale interese cu cugetul curat.
Neruşinaţi, obraznici, noi slava alungăm,
Pe-o cale unde-a slavei nu este nici o urmă,
Şi ne-amăgim spre sine cu măguliri deşerte
Cînd oare ochii noştri se vor mai curăţi
De pîcla rătăcirii în care ne aflăm ?
Mai străluci-va oare de adevăr vro rază ?
Zadarnică nădejde ! Iubim a noastre viţii
Ce numai defăimare ş-ocară ne aduc,
Deşi a lor plăcere nu ţine îndelung !
Mustrarea conştiinţei, urîtul, îngrijirea,
Pe urma lor urmează, şi chinul este mare !
De-a pune în mirare pe oameni, ce folos ?

Cînd ei sînt nestatornici în socotința lor,
Și ce-au lăudat astăzi, mîini iarăși ei defaimă ?
Privind a noastre rele și necinstite fapte,
Ades se rușinează bărbatul înțelept...

EPISTOLA II

Către versurile mele

Văd că vi s-a urît, versuri, d-a mai sta în închisoare
Și în umbră de ani zece ; văd că vrînd să vedeți soare
Slobozenie îmi cereți, înșelîndu-v-a gîndi,
Că la cititorii veseli priimire veți găsi,
C-aducîndu-le plăcere, folosință și zăbavă,
Vouă vă va face cinste, mie laudă și slavă.
Deși știu că prin aceasta în idee ne-amăgim
Vă slobod în pace, mergeți ; ați vrut să ne despărțim !
Cînd din mînă-n mînă-ți trece, veți vedea c-aveam dreptate,
Să vă țiu în întuneric, părăsite și uitate ;
Veți vedea c-a noastre gînduri foarte lesne s-amăgesc
Mulți pentru dorința slavei nasurile își julesc !
Încît floarea noutății veți păstra neveștejită,
Oamenii ce iubesc noul v-or ceti cu mulțămită,
Căci de-i și gol adevărul la-nțelepți tot e plăcut ;
Iar îndată ce-acea floare veștejită a căzut,
Toți vor judeca că mintea mi-a venit în rătăcire,

S-ale mele bune sfaturi le vor numi clevetire.
Deși niște versuri care nărăvirea prihănesc,
Cu grețoasa clevetire nicidecum nu se-nvoiesc,
Dobitoc ce voi a-mpunge mă vor socoti pe mine ;
Puțini se găsesç d-aceia ce văd lucrurile bine !
Unii mă vor huli iarăși pentru că m-am ocupat
De un lucru ce la vîrsta și la postul meu nu-i dat,
Alții n-or vrea să mă cruțe, căci am avut îndrăzneală,
Defecturile străine să descopăr la iveală,
În zadar voi le veți spune că trebile mi-am cătat,
Și rodul anilor tineri nici de cum nu am știrbat :
Că a mea îndatorire am urmat cu sîrguință,
Și că versul pentru oameni poate fi și de priință,
Vor răspunde că în viață nu sînt ceasuri de prisos,
Și că din scris și din versuri nu este nici un folos.
Zavistia veninoasă va mai găsi pentru mine,
Că pe vechi și noi autorii am prădat fără rușine,
Și că în limba rusească tot acele am bîrfit,
Ce latinii și francezii mult mai bine le-au rostit,
Că a face două rînduri în armonie să sune,
Pre care le-am găsit gata n-a fost lucru de minune.
Aceste sînt pentru mine, iar pre voi că vor uita,
Și cu Bova sau cu Erșa [1] la un loc vor arunca,
Unde-n pulbere zvîrlite veți sluji la cari de hrană,
Ori veți fi de învălitul icrelor din vreo dugheană.
Dea cerul să nu se-ntîmple aste care vă prezic,
Tîrziu plînge dacă-n mreajă a căzut bietul pitic !
La copiii fără minte slobozenia e dragă,

[1] Două netrebnice povești ce se vindeau manuscrise pe podul Spaski din Moscova. (n. trad.)

Dar greşesc cînd ei în seamă sfatul părintesc
nu bagă,
Din aceste de pre urmă sfătuiri ce vă-nsemnez,
Voi puteţi să înţelegeţi ce iubire vă păstrez.

FABULA VI

Stigleţul şi canarul

O faţă schimbătoare ş-un graiu meşteşugit
Sînt chipuri lesnicioase pre om de amăgit,
Dar prin aşa mijloace
Nu-nşeli pre dobitoace
Ce nu ştiu vorbă dulce, nici zîmbet iscusit.
Cu un stigleţ canarul umblînd după mîncare,
Sosi-ntr-un loc, pe care
Sta laţuri coperite cu cînepă de-ajuns,
Ş-un om pîndea-n ascuns.
Canarul de îndată,
Avînd ispita-n faptă,
Căci nu de mult scăpase din temniţa vărgată,
A zis l-al său tovarăş ; noi trebui să fugim,
De ăst loc unde lesne putem să ne robim ;
Acea sămînţă bună scop rău în sine are,
Nu este nici-un om
Atît de galanton
Să lase pe cîmp roduri cu bună cugetare ;
Haideţi în altă parte !...
— Aşa ! îţi vine bine să dai poveţi deşarte ;
Răspunse lui stigleţul. — Cu guşa plină, vrei
Şi hrana să mi-o iei !

Zicînd aceste, zboară, la cînepă se lase
Ciupeşte două fire, le află prea gustoase ;
Dar vai ! îndată simte c-a lui picior e strîns.
Pîndaşul sosind iute din tufe l-a şi prins,
Şi pentru jucărie l-a dat unor băieţi.

Din fabulă vedeţi :
Că sfaturile bune ne sînt de trebuinţă
La relele ce-adese ne vin pe neştiinţă.

APRECIERI CRITICE

„După Cichindel carele a scris primele fabule romîne, însă în proză, Donici a dat adevăratul stil şi adevăratul caracter fabulei. Se poate zice.. că el a creat fabula romînă. Afară de aceasta, el are marele merit că a exercitat adesea mare influenţă asupra moralităţii publice în Moldova".

GH. SION, *Revista Carpaţilor,* Anul II, 1861, septembrie 15, p. 342.

„Nu trebuie uitat că Donici a trăit într-o epocă primitivă a literaturii noastre, cînd izvoarele ei au început să se nască...

A fost deci, putem spune, primul poet romîn care a dezvoltat gustul pentru fabulă, deşi multe din compoziţiile lui sînt inspirate după La Fontaine şi Krîlov. Grigore Alexandrescu care scrie mult mai tîrziu ca el fabule, reuşeşte să fie chiar numit adevăratul şi singurul mare fabulist romîn. Donici însă rămîne creatorul genului."

C. NEGRUZZI, Introducere la *Povestea fabulei* de Al. Donici, Bucureşti.

„Popularitatea şi actualitatea lui Donici pornesc tocmai de la larga legătură pe care a avut-o poetul cu poporul. Folosind bogatul tezaur pe care i l-a oferit, de asemenea, fabula krîloviană mai

ales, fabulele lui Donici au un conţinut de idei şi o valoare artistică de care nu se poate să nu ţinem seama. Căci ele au reuşit să adapteze destul de strîns acest model la realităţile sociale romîneşti din epoca fabulistului, să pătrundă adînc în cultura noastră, să devină valoroase".

EMIL BOLDAN, Prefaţă la Al. Donici, *Fabule*, E.S.P.L.A. (B. P. T.) Bucureşti, 1958, p. 31—32.

TABLOU BIO-BIBLIOGRAFIC

1806	— s-a născut Alexandru Donici
1819—1825	— anii de studii la Petersburg
1835	— magistrat la Iaşi
1837	— traduce poemul lui A. S. Puşkin: *Ţiganii*
1842	— apar la Iaşi cele două plachete de fabule, cu titlul: Al. Donici *Fabule*
1844	— publică împreună cu C. Negruzzi traducerea vol.: *Satire şi alte poetice compuneri* de Antioh Cantemir
1866	— Alexandru Donici moare la Iaşi.

TEME

1 Care este contribuţia lui Alexandru Donici în dezvoltarea fabulei romîneşti ?
2 Analizaţi fabula *Racul, broasca şi ştiuca* (insistaţi asupra mesajului social al fabulei).
3 Comparaţi fabulele lui I. A. Krîlov : *Ţăranii şi rîul* şi *Vulpea şi strugurii* cu fabulele lui Alexandru Donici : *Pietrenii şi Bistriţa* şi *Vulpea în livadă*, scoţînd în evidenţă modul în care fabulistul nostru caută să adapteze fabulele krîloviene la condiţiile specifice din Moldova primelor decenii ale secolului al XIX-lea.[1]
4 Care este importanţa activităţii de traducător a lui Alexandru Donici pentru dezvoltarea literaturii noastre clasice ?

[1] Pentru această temă consultaţi volumul : I. A. Krîlov, *Fabule*, apărut la Editura tineretului în colecţia *Biblioteca şcolarului*, nr. 13.

CUPRINS

DIN PERIODICE

TĂLMĂCIRI